Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувачка кафедри,
д.держ.упр., проф.
_____Наталія БОНДАРЧУК
«____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка **Яна САЛІНСЬКА**

Науковий керівник,
д.держ.упр., проф. **Наталія БОНДАРЧУК**

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Менеджменту, публічного управління та адміністрування
Освітньо-професійна програма: «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

«_____»_____ 202__р.

З А В Д А Н Н Я

на підготовку кваліфікаційної роботи

___Салінській Яні Вікторівні_
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти»
Науковий керівник: ____Бондарчук Н.В. д.н.держ.упр., проф., зав.каф._
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по ДДАЕУ від «___»_____202_року № _____
2. Термін подання здобувачем роботи: 01 лютого 2024 року _____
3. Вихідні дані до роботи: Закони України, Постанови КМУ, Накази Міністерства освіти і науки, Укази Президента України та інші нормативні документи, навчальні посібники, підручники, періодична література, праці провідних вчених економістів, нормативно-правові документи ДДАЕУ
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретичні засади публічного управління у сфері вищої освіти. 2. Сучасний стан публічного управління у сфері вищої освіти. 3. Напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти. Висновки та пропозиції.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Структура механізму публічного управління ЗВО. Визначальні вектори розвитку системи освіти. Модель CAF. Структура критеріїв моделі CAF

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання_____10 жовтня 2022 р.__

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми і об'єкта дослідження, розробка завдання і графіка робіт	жовтень 2022 р.	
2.	Пошук та опрацювання літературних джерел	листопад-грудень 2022 р.	
3.	Теоретичні засади публічного управління у сфері вищої освіти	січень - березень 2023 р.	
4.	Сучасний стан публічного управління у сфері вищої освіти	вересень 2023р.	
5.	Напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти	жовтень-листопад 2023р.	
6	Висновки	грудень 2023 р.- січень 2024р.	
7	Оформлення роботи	січень 2024р.	

Здобувачка _____ ___Яна САЛІНСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____ __Наталія БОНДАРЧУК
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «**Удосконалення управління публічними комунікаціями в діяльності закладів вищої освіти**»

Кваліфікаційна робота містить: 83 с., 4 рис., 54 літературних джерела.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення функцій управління системою освіти в України

Предметом дослідження є механізм управління у сфері освіти.

Метою роботи є розробка теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти.

Методи дослідження Методологія теми дослідження обумовлена використанням низки наукових методів пізнання, серед яких: аналіз наукової літератури та фактологічних даних; дослідження, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація та інтерпретація; порівняльно-правове дослідження в рамках загальних системних аспекти теми; дослідження фактичних даних про результати політичної діяльності.

В ході написання кваліфікаційної роботи розглянуто зміст державної політики та складові механізму у сфері управління вищою освітою. Досліджено іноземний досвід публічного управління у сфері вищої освіти. Проаналізовано сучасні тенденції у сфері вищої освіти та її взаємозв'язок із публічним управлінням; Проведено аналіз організаційно-управлінської структури вищих навчальних закладів. Досліджено нормативно-правове регулювання сфери вищої освіти в Україні. Запропоновано напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти. Визначено напрями удосконалення публічного управління

Результати впроваджено в діяльність Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

МЕХАНІЗМИ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ, ПУБЛІЧНЕ-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

KEYWORDS

MECHANISMS, PUBLIC ADMINISTRATION, INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION, PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP, EDUCATIONAL ACTIVITIES

ЗМІСТ

ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ 9
1.1. Зміст державної політики у сфері вищої освіти 9
1.2. Теоретичні основи механізмів публічного управління у сері вищої освіти 16
1.3. Іноземний досвід публічного управління у сфері вищої освіти 22
Висновки до розділу 1 29
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ 31
2.1. Аналіз сучасних тенденцій у сфері вищої освіти та її взаємозв’язок із публічним управлінням 31
2.2. Аналіз організаційно-управлінської структури вищих навчальних закладів 37
2.3. Нормативно-правове регулювання сфери вищої освіти в Україні 46
Висновки до розділу 2 49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ 51
3.1. Використання механізму публічно-приватного партнерства у сфері вищої освіти 51
3.2. Удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти 60
3.3. Вдосконалення публічного управління у сфері вищої освіти на основі моделі управління якістю 64
Висновки до розділу 3 71
ВИСНОВКИ 73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 78

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування ефективних механізмів публічного управління у сфері вищої освіти стали особливо актуальними на порозі третього тисячоліття, оскільки реагування на виклики часу потребує модернізації управління освітою. Освіта як основа соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку суспільства проголошено державним пріоритетом. Як державний та громадський інститут систему освіти передбачає відповідальність держави та суспільства за стан її функціонування.

З одного боку, це обумовлено тим, що система освіти виступає механізмом самоорганізації, забезпечує життєдіяльність соціальної системи, змінюючи спосіб трансляції інформації, соціального досвіду, культури та цінностей впливає на розвиток соціуму. Без порушення структури фундаменту, головним соціальним засобом соціальних змін стає освіта. Інвестиції в освіту стають важливим фактором економічного та соціального прогресу (існує пряма залежність між рівнем освіти та продуктивністю праці людини).

З іншого боку, освіта як система, яка самоорганізується, пристосовується до постійних змін, реагуючи на виклики часу, вимагає переходу від традиційної освітньої моделі, заснованої на пріоритеті простого засвоєння та відтворення інформації, до освітньої моделі як засобу всебічного розвитку та задоволення потреб особистості, коли освіта сприймається як товар, а не як державна чи громадська справа.

Нові відносини, зумовлені суспільними, політичними, економічними, культурними змінами, глобалізацією, інформаційною революцією, вимагають революційних змін у освіті, зокрема в управлінні цією сферою.

Модернізація управлінських механізмів стає важливим засобом розвитку освіти в Україні. Чинні механізми управління забезпечують лише

запізнілу реакцію на ситуацію, яка складається. Практично не працюють механізми прогностичного чи випереджаючого управління. Механізми управління розвитком освіти практично не розроблено. В результаті для вирішення завдань управління інноваційними процесами використовуються схеми управління процесами функціонування, які "тиражують" існуючі недоліки.

На думку деяких учених, регулювання динамічних процесів у сфері освіти потребує як діалектичної, так і синергетичної методології. Управління в умовах змін ґрунтується на синергетичній основі, розвиток освіти розглядається як результат зближення, поєднання різних точок зору. у досягненні спільно визначеної мети розвитку. В управлінні освітою визначаються багатофакторність та різноспрямованість впливу, нелінійність процесів розвитку. Характер взаємодії суб'єктів управління все більше стає партнерською, а предметом контролю – ступінь досягнення поставленої мети.

Дослідження, проведені в галузі науки, вказують на широкий обсяг праць вітчизняних і зарубіжних авторів, які стосуються державної освітньої політики та управління освітою. Серед цих авторів можна відзначити таких вчених, як В. Андрущенко, В. Астахова, Т. Боголіб, В. Вікторов, Н. Внукова, В. Журавський, М. Згуровський, І. Каленюк, С. Кіндзерський, В. Кремен, Т. Заяць, Н. Нижник, С. Ніколаєнко, П. Скотт, Т. Фініков, К. Яресько, а також власний досвід, накопичений в ході дослідження даної теми. Пошук ефективних механізмів державного управління реформування вищої освіти залишається постійним об'єктом уваги як теоретиків, так і практиків.

Метою роботи є розробка теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти.

Для досягнення вказаної мети роботи необхідно вирішити такі завдання дослідження:

- розглянути зміст державної політики та складові механізму у сфері управляння вищою освітою;

- дослідити іноземний досвід публічного управління у сфері вищої освіти;

- проаналізувати сучасні тенденції у сфері вищої освіти та її взаємозв'язок із публічним управлінням;

- провести аналіз організаційно-управлінської структури вищих навчальних закладів;

- дослідити нормативно-правове регулювання сфери вищої освіти в Україні;

- запропонувати напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти;

- визначити напрями удосконалення публічного управління у сфері вищої освіти на основі моделі управління якістю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення функцій управління системою освіти в України

Предметом дослідження є механізм управління у сфері освіти.

Методи дослідження. Методологія теми дослідження обумовлена використанням низки наукових методів пізнання, серед яких: аналіз наукової літератури та фактологічних даних; дослідження, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація та інтерпретація; порівняльно-правове дослідження в рамках загальних системних аспекти теми; дослідження фактичних даних про результати політичної діяльності.

Інформаційною базою дослідження. Теоретичну основу дослідження представлена науковими положеннями в рамках науки публічне управління та адміністрування, а також роботами та джерелами, присвяченими проблемам у сфері управління вищою освітою в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти. Наукова новизна

одержаних результатів полягає в наступному:

Удосконалено

- напрями удосконалення публічного управління у сфері вищої освіти на основі моделі управління якістю, а саме використання моделі CAF, яка дозволяє підвищити якість освітніх послуг для споживачів, тим самим підвищуючи задоволеність громадян та допомагає організаціям громадського сектора ввести у сферу державного управління культуру вдосконалення та поступово інтегрувати у діяльність логіку безперервного вдосконалення PDCA (PLAN – Плануй, DO - Роби, CHECK – Перевіряй, ACT - Впливай).

Набуло подальшого розвитку:

- дефініція «механізми державного управління», під яким пропонується розуміти систему взаємопов'язаних процесів, інструментів, методів та структур, які застосовуються державою.

Практичне значення результатів кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти.

Апробація. Результати проведеного дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях: XI-й науково-практичній Інтернет - конференції «Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації» (м. Дніпро 8-9 листопада 2023 р); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific problems and options for their solution» (м. Бухарест, Румунія, 7-9 лютого 2024 р.

Структура роботи. Робота містить 83 стор. основного тексту, складається із вступу, трьох розділів, висновків, список використаних джерел містить 54 найменування.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Зміст державної політики у сфері вищої освіти

В сучасному світі система вищої освіти стає основою розвитку країни. Державна політика у цій сфері має вирішальне значення, оскільки визначає напрямки розвитку освіти та впливає на підготовку молодого покоління.

Актуальність теми полягає в тому, що сучасне суспільство потребує кваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до стрімких змін у технологіях та економіці. Глобалізація вимагає гнучкості та відповідності вищої освіти міжнародним стандартам.

Державна політика має спрямовуватися на забезпечення доступності вищої освіти для всіх верств населення. Це передбачає розробку програм фінансової підтримки для студентів із різних соціальних груп та регіонів.

Якість освіти також стає ключовим аспектом. Державна політика повинна сприяти впровадженню стандартів та систем акредитації, що забезпечать високу якість освіти та конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Урахування інновацій та новітніх технологій у процесі навчання також є важливим аспектом державної політики. Розвиток цифрових технологій вимагає модернізації освітніх програм та інфраструктури.

Таким чином, зміст державної політики у сфері вищої освіти повинен враховувати потреби громадян, вимоги глобального ринку праці та сучасні тенденції у навчанні. Тільки так можна забезпечити сталість розвитку суспільства через підготовку висококваліфікованих фахівців для майбутнього.

Виходячи з положень Закону України «Про освіту», освіта є «основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості,

її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об’єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [32].

Будучи особливим цілеспрямованим процесом, державна політика несе у собі відповідне функціональне призначення, характерний механізм формування, внутрішня будова, а також інші параметри. Природу цього процесу становить конструювання реальності, що представляє собою трансформацію державного управління з позиції «реагування на проблему» до її практичного вирішення. Наявна основа існуючої державної політики, сформована завдяки спільній роботі органів публічного управління та міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО тощо) і складає багаторівневу форму зв'язків між усіма учасниками цілепокладання. Тобто під державною політикою слід мати на увазі комплекс спільних кроків державних та цивільних суб'єктів.

Терміни «державна політика у сфері освіти» та «освітня політика» використовуються досить часто в нормативно-правових актах, а також зустрічаються в юридичній та науковій літературі. Обидва терміни відображають напрямки та стратегії, які визначають роль держави в освітньому процесі. Пропонуємо розглянути їх з точки зору їхнього вживання та значення.

Так, Л. Наливайко під державною освітньою політикою пропонує розуміти: «складову частину політики держави, спрямовану на вирішення завдань у сфері освіти, забезпечення потреб особи в освітній галузі та комплектацію органів держави кваліфікованими кадрами з метою духовно-ідеологічного збагачення суспільства й соціально економічного розвитку держави» [22].

Науковець І. Колодій вважає, державна освітня політика – це планомірно організована діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та

розвитку, це концентроване вираження ідеологічних та соціальних принципів, що визначають ставлення держави до функціонування іи розвитку галузі, її роль у суспільстві [12].

Н. Шульга стверджує, що термін «державна освітня політика» інтегрує в собі внутрішні характеристики таких понять, як «політика» (організаційна, регулятивна і контролююча сфера суспільства, орієнтована на досягнення певних цілей, утримання досягнутого та адекватну його реалізацію), «державна політика» (офіційні дії держави), «освіта» (процес і результат оволодіння індивідом певної системи наук, знань, практичних умінь; соціокультурний інститут, завдяки діяльності якого забезпечується соціальне, культурне функціонування й удосконалення суспільства). Державна освітня політика – це офіційно визначена, організована й цілеспрямована діяльність держави та підпорядкованих їй установ, спрямована на функціонування і подальший розвиток системи освіти як провідного інституту демократичного суспільства [47].

О. Тицька стверджує, що: «державна політика у сфері освіти – це передбачена законодавством сукупність дій органів державної влади щодо формування й реалізації стратегічних завдань сфери освіти, удосконалення та розвитку системи освіти з метою задоволення потреб людини й суспільства [45].

Термін «освітня політика» широко використовується в різних документах і матеріалах для позначення основних напрямів діяльності держави у вирішенні ключових завдань та подоланні проблем, що стоять перед системою освіти. Цей термін відображає стратегічний підхід до управління освітнім процесом та визначає пріоритети, які держава ставить перед собою у сфері освіти.

Як вважає С. Біляков, освітня політика — це: «специфічна діяльність держави та інших суб'єктів, спрямована на висунення перед системою освіти цілей і завдань, а також їх досягнення з використанням відповідних цим цілям і завданням механізмів, дій і ресурсів [3].

Згідно дослідження Шульги Н. освітня політика – це: «освітня політика розглядається як комплекс заходів, які здійснюються або програмуються державою, її органами, політичними партіями та іншими суб'єктами політичної дії стосовно освіти як соціального інституту» [47].

Обидва терміни відображають напрямки та стратегії, які визначають роль держави в освітньому процесі. Давайте розглянемо їх з точки зору їхнього вживання та значення:

1. Державна політика у сфері освіти. Цей термін вказує на систему принципів, стратегій та заходів, які приймаються державою для регулювання освітнього процесу. Державна політика у сфері освіти визначає, яким чином влада сприяє розвитку освіти в країні, формулює основні принципи та мету освітньої системи. Тобто державна політика у сфері освіти спрямована на забезпечення доступності та якості освітніх послуг для всіх верств населення.

2. Освітня політика. Цей термін вказує на загальні стратегії та принципи, які спрямовані на розвиток освітньої системи. Цей термін може використовуватися для позначення конкретних заходів, які призначені для покращення якості освіти в цілому або в певних її аспектах. Тобто освітня політика країни включає в себе програми розвитку педагогічних кадрів та стимулювання наукових досліджень в галузі освіти.

Узагальнюючи, обидва терміни використовуються для опису політичних засад і заходів, спрямованих на формування та розвиток освітньої системи в країні, проте «державна політика у сфері освіти» більше акцентує на ролі держави, тоді як «освітня політика» може бути більш широким поняттям, включаючи різні аспекти освітнього процесу.

У формуванні правових основ становлення та реалізації державної освітньої політики, визначенні стратегічного курсу розвитку держави приймають участь: Верховна рада України, Кабінет Міністрів України та інші галузеві міністерства та відомства. Саме Закон України «Про освіту» є ключовим законодавчим актом, який визначає основні принципи, права та обов'язки учасників освітнього процесу. Даний нормативний документ

містить засади державної політики у сфері освіти. Насамперед, йдеться про пріоритетність здобуття освіти; гуманістичного спрямування освіти, всебічного розвитку особистості, вихованні патріотичності, відповідальності за своє майбутнє країни; єдиного освітнього простору, світського характеру освіти в державних, муніципальних організаціях, які реалізують освітню діяльність; права вибору здобуття освіти з урахуванням індивідуальних особливостей та потреб; демократичного характеру управління освітою [32].

Державна політика в галузі освіти ґрунтується на наступних принципах:

– гуманістичний характер освіти;

– єдність державного культурного та освітнього простору;

– загальнодоступність освіти;

– свобода та плюралізм в освіті;

– демократичний державно-суспільний характер управління освітою.

В даний час держава ставить за мету вивести з кризи сферу вищої освіти, для чого необхідно забезпечити:

– «реалізацію конституційного права та рівні початкові можливості на здобуття безкоштовної вищої освіти високої якості;

– формування у суспільній свідомості ставлення до вищої освіти як найвищої цінності громадянина, суспільства та держави;

- виховання молодого покоління в дусі високої моральності та поваги до закону;

- створення соціально-економічних умов для пріоритетного розвитку системи вищої освіти; якісна зміна її фінансування;

– стимулювання недержавних інвестицій у систему вищої освіти, у тому числі шляхом надання податкових та митних пільг для юридичних та фізичних осіб, які беруть участь у розвитку освітніх установ;

– законодавче закріплення матеріальної, адміністративної та майнової відповідальності засновників вищих освітніх установ та підвищення відповідальності роботодавців за забезпечення стабільного фінансування

установ сфери вищої освіти, дотримання трудового законодавства, насамперед у частині повної та своєчасної оплати праці, реалізацію соціальних гарантій та пільг для працівників вищої освіти та здобувачів;

– активний вихід ринку освітніх послуг, розширення участі у освітніх програмах міжнародних організацій та спільнот, а також вирішення інших завдань з питань вищої освіти, що належать до сфери відповідальності та інтересів усієї держави. Чітке розуміння побудови системи вищої освіти та актуальних проблем її функціонування визначає цілі, принципи та напрямки модернізації вищої освіти» [20].

З урахуванням того, що освіта сприяє зміцненню національної безпеки держави, а точніше її інформаційної та технологічної сторін, стає виправданою стратегія національної безпеки України, визначальна пріоритетність інноваційного розвитку освіти, особливо сфери підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у галузі науки та технологій. Вводяться завдання щодо створення умов впровадження науки, як в освітній процес, так і в практичну діяльність шляхом проведення системних досліджень, що сприяють вирішенню стратегічних завдань, і навіть сталого розвитку [19].

Ще одним нормативним документом, що висвітлює дану сферу, є Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Національної доктрини розвитку освіти [27].

Зокрема, Національна стратегія розвитку освіти на період до 2021 року вказує на необхідність формування гнучкої та диверсифікованої системи професійної освіти, яка відповідатиме потребам ринку праці та інноваційної економіки як щодо освітніх програм, так і та в частині умов та матеріально-технічного оснащення процесу навчання [27].

На даний момент, одним із значних стратегічних завдань розвитку освіти є створення та поширення технологічних та структурних інновацій у сфері професійної освіти, за коштами яких здійснюватиметься забезпечення високої гнучкості економіки. У більшою мірою цьому сприятиме

запровадження інноваційних технологій у освітніх організаціях [44]. Одним із механізмів спрямованих у дану сферу є удосконалення змісту та технологій навчання у сфері основного загальної та додаткової освіти завдяки реалізації заходів щодо пропагування серед дітей та молоді науково-дослідної та творчої діяльності, а також актуалізації системи оцінки якості освіти та результатів освітньої діяльності.

Не останнє місце відводиться та застосування інформаційно-комунікаційних технологій що знайшли відображення на всіх рівнях освіти, що призводить до суттєвого зменшення існуючих проблем пов'язаних з роботою із дітьми та дорослими з обмеженими можливостями здоров'я, дітьми-інвалідами та дітьми, які перебувають у скрутній життєвій ситуації [9].

Проте слід зазначити і декларативний характер, який мають деякі нормативні акти, а також відсутність фінансових та організаційно-економічних механізмів щодо їх реалізації. Невідповідність номенклатури наданих освітніх послуг відповідно вимог, які пред'являються до змісту та якості освіти призводить до зниження рівня впливу освіти на соціально-економічний розвиток, як окремих суб'єктів так і всієї країни загалом. Найбільш очевидний вираз дана тенденція знайшла в середній професійній освіті, яка відноситься до важливої складової, що спрямована на безперервне освіту громадян і покликана найбільш ефективно реагувати на останні вимоги вітчизняної та світової економіки. Збільшуються постійні запити суспільства, що потребує придбання додаткових компетенцій, переважно таких, як підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки. Однак слід зазначити, що в даний час це не забезпечується повною мірою через низьку реалізацію між секторного партнерства між бізнес-структурами та державою і як наслідок спостерігається не затребуваність кадрового потенціалу наявних трудових ресурсів.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що основною проблемою вітчизняної освіти є відсутність ефективного механізму, що

регулює освітню діяльність, недостатньо використовуються можливості вищих закладів освіти, наукових установ, організацій додаткової освіти. На рівні середньої професійної та вищої освіти відсутні повноцінні механізми підтримки та надання рівних освітніх можливостей для цієї категорії громадян.

Вважаємо, що державна політика має пропонувати шляхи здійснення освітніх стратегій: створення єдиного державного центру правового та методичного супроводу освітніх установ, створення Стандарту оцінки якості в освітній сфері врахуванням різноманіття типів та видів освітніх установ, функціонал і зміст якого вимагає розробки, а надалі дискусійного обговорення. Цілі і завдання перед системою освіти, які ставляться перед державою, безперечно, повинні підкріплюватися чітким механізмом реалізації, фінансовим, кадровим, правовим та матеріальним забезпеченням. Тільки тоді освіта виступатиме як цінність суспільна та особистісна.

1.2. Теоретичні основи механізмів публічного управління у сфері вищої освіти

Кризові явища в освіті, що спостерігалися у минулі періоди часу та спостерігаються зараз, пов'язані з характером суспільних відносин, реформуванням не лише політичної, а й економічної систем на принципово нових засадах [9]. Реформування освіти зумовлене необхідністю подолати негативні явища, які мають місце у суспільстві. Абсолютно не випадково, що серед численних трансформацій та модернізацій, з якими люди стикаються в останні десятиліття, особливе місце відводиться тим, які безпосередньо пов'язані з освітою та управлінням освітою [7]. Система освіти в Україні будується з наступних ланок:

1) навчальних закладів, які безпосередньо здійснюють щодо громадян освітню діяльність;

2) з наукових, науково-методичних, а також методичних установ, які мають забезпечувати тривалий процес навчання;

3) з науково-виробничих підприємств, які є і служать базою розвитку всього науково-освітнього потенціалу затверджена система навчання;

4) державних та місцевих органів управління та самоврядування освітою, які здійснюють контрольно-управлінські функції.

Керівництво навчальними закладами більшою мірою має здійснюватися відповідно до таких важливих принципів управління, як: державності, науковості, демократизації, гуманізації, цілеспрямованості, плановості, компетентності, оптимізації, ініціативи та активності, об'єктивності у коректній оцінці виконання основними працівниками установи освіти своїх безпосередніх обов'язків, принципу поєднання колегіальності з персональною відповідальністю.

Спосіб впливу на будь-яких учасників управлінського процесу є методи управління. Серед різних підходів можна більшою мірою виділити таку їх класифікацію: організаційні, педагогічні, а також соціально-психологічні та економічні методи управління [5]. Матеріальне стимулювання, яке найчастіше має місце (преміювання, підвищення зарплати за результатами атестації), економічне планування та особливо бюджетне управління відносять до економічним методам управління.

Під функціями управління розуміють певний поділ праці, спеціалізацію у сфері управління. Виділяють такі функції управління: з належності до сфер діяльності - спеціальні, етапам управління – загальні.

Спеціальні функції у сфері, що розглядається – це насамперед посадові функціональні обов'язки конкретних педагогічних працівників (ректора, проректорів, викладачів, кураторів та інших), а загальні функції управління за своєю суттю властиві будь-якого можливого об'єкта управління (до них відносять: планування, організацію, координацію, контроль, регулювання, облік, аналіз).

Поняття «механізм державного управління» є базовим для формування управлінського впливу, реалізованого системою управління. Виходячи з цього, воно вимагає детального розгляду та подальшої конкретизації. Дослідженню даного поняття присвячено низку робіт вітчизняних та зарубіжних фахівців.

Так, Г.В. Атаманчук розглядає механізм державного управління як складну систему державних органів, організованих відповідно до певних засад для здійснення завдань державного управління [1].

Так, на думку Тицької Я.О. «механізм соціального управління є спосіб організації та функціонування управління, яке знаходить своє вираження у висуванні обґрунтованих цілей, у створенні та розвитку керуючої системи, яка покликана здійснювати під час управлінського процесу досягнення цілей», а механізм державного управління «це демократична державна організація управлінського впливу на суспільні процеси» [45].

Дослідники розглядають механізм державного управління як складову системи управління, що забезпечує вплив на ті фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Ці автори вказують на обґрунтованість необхідності врахування того, що управлінські процеси реалізуються в межах конкретних організаційних структур, які часто володіють вирішальним впливом на економічний розвиток [22].

Отже, під механізмами державного управління слід розуміти систему взаємопов'язаних процесів, інструментів, методів та структур, які застосовуються державою для вирішення різних завдань та управління суспільними ресурсами.

«Механізми державного управління мають конкретний характер, і кожен конкретний механізм має розглядатися «як сукупність взаємоузгоджених методів управління» [46].

Механізми державного управління розвитком вищої освіти представляють собою систему інструментів та методів, які використовуються державою для визначення та спрямування процесів у сфері вищої освіти. Ці механізми

включають в себе регулювання, фінансування, стандартизацію, моніторинг та інші інструменти, спрямовані на забезпечення якості та ефективності системи вищої освіти та вирішення ключових завдань її розвитку (рис.1.1.)

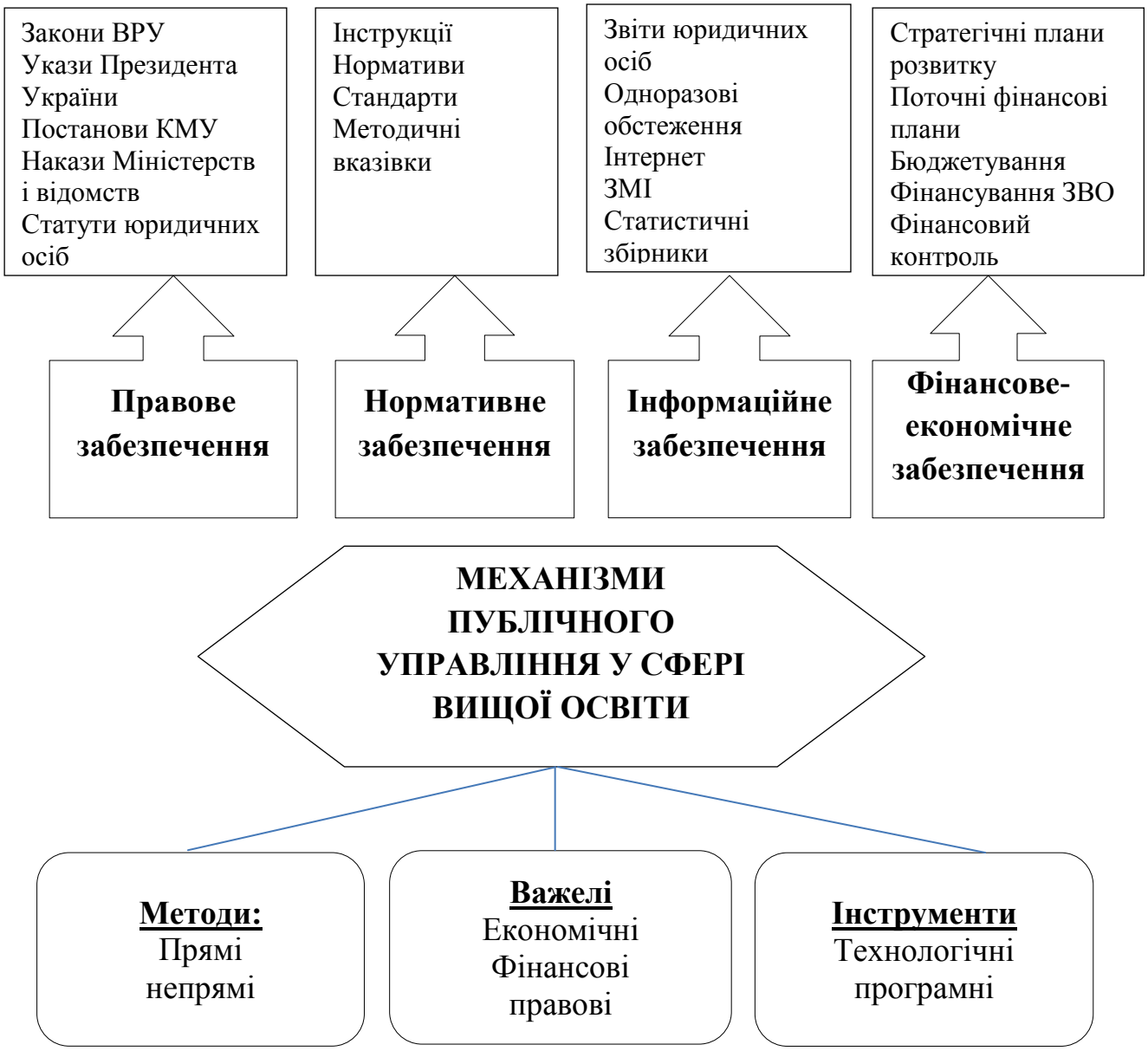

Рис. 1.1. Структура механізму публічного управління ЗВО

Механізм публічного управління у сфері вищої освіти включає в себе комплекс правових норм і інструментів, спрямованих на регулювання, контроль та сприяння розвитку вищої освіти в державі. Правове забезпечення цього механізму передбачає прийняття та впровадження законів, постанов,

регламентуючих актів та інших юридичних інструментів, які визначають права, обов'язки та відповідальність суб'єктів управління вищою освітою.

Нормативне забезпечення механізму публічного управління у сфері вищої освіти визначається рядом законів, постанов, регулятивних актів та інших юридичних документів, що встановлюють основні принципи, положення та правила функціонування системи вищої освіти. Це нормативне забезпечення визначає правові рамки та відносини між суб'єктами управління вищою освітою.

Інформаційне забезпечення механізму публічного управління у сфері вищої освіти є важливою складовою, яка забезпечує збір, обробку, зберігання та розповсюдження необхідної інформації для ефективного функціонування системи. Основні аспекти інформаційного забезпечення включають:

1. Інформаційні системи: розробка та впровадження спеціалізованих інформаційних систем, які включають бази даних зі статистикою, результатами навчання, кадровою інформацією тощо. Ці системи допомагають забезпечити доступність та структурованість даних.

2. Електронне управління: застосування електронних технологій для автоматизації процесів управління, включаючи системи електронного документообігу, електронні сервіси для студентів та викладачів.

3. Звітність і транспарентність: забезпечення доступу до інформації про діяльність вищих навчальних закладів, фінансові витрати, статистику навчання, результати атестацій, аудиторські звіти та інші важливі документи.

4. Інформаційна безпека: розробка та впровадження заходів щодо захисту конфіденційної інформації, зокрема особистих даних студентів та внутрішніх документів, від несанкціонованого доступу.

5. Он-лайн освіта: забезпечення доступу до освітніх ресурсів та засобів дистанційного навчання для студентів та викладачів.

6. Інформаційна підтримка рішень: забезпечення керівників вищих навчальних закладів та органів управління необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень.

Загальне завдання інформаційного забезпечення - зробити процеси управління вищою освітою більш прозорими, ефективними та адаптивними до сучасних тенденцій в освіті.

Фінансово-економічне забезпечення механізму публічного управління у сфері вищої освіти є ключовим елементом, що визначає ефективність та розвиток вищої освітньої системи. Основні аспекти фінансово-економічного забезпечення включають:

7. Бюджетування: розробка бюджетів для вищих навчальних закладів, які враховують усі необхідні витрати на навчання, науково-дослідну діяльність, утримання інфраструктури та інші аспекти. Забезпечення стабільних фінансових ресурсів для вищих навчальних закладів.

8. Фінансовий контроль: впровадження системи контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, виявлення ефективних та неефективних витрат, аудит фінансової діяльності.

9. Стимулювання інвестицій: розробка механізмів для привертання інвестицій у вищу освіту, включаючи створення партнерств з бізнесом, науковими установами та громадськістю для фінансування конкретних проектів та ініціатив.

10. Формування фінансової стратегії: розробка довгострокових фінансових стратегій для розвитку вищої освіти, враховуючи потреби у сучасних технологіях, наукових дослідженнях, розвитку кадрового потенціалу тощо.

11. Фінансова підтримка студентів: розробка програм стипендій, фінансової допомоги та кредитування для забезпечення доступу до вищої освіти для різних соціальних груп.

12. Моніторинг ефективності витрат: впровадження систем моніторингу та оцінки ефективності витрат для забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів та досягнення стратегічних цілей вищої освіти.

Фінансово-економічне забезпечення механізму публічного управління у сфері вищої освіти має сприяти стабільності, інноваційному розвитку та підвищенню якості освіти в країні.

1.3. Іноземний досвід публічного управління у сфері вищої освіти

Важливу роль у вирішенні завдання удосконалення державного управління розвитком вищої освіти країни здатне зіграти аналіз сучасної зарубіжної практики. Мета його проведення – виявлення основних зон уваги держави, продуктивних інструментів, за допомогою яких воно ініціює та підтримує прогресивні зміни в цьому ключовому для нової економіки, що формується, сегменті соціально-економічної системи суспільства.

Системи публічного управління освітою в зарубіжних країнах мають специфічні відмінності та характерні риси, пов'язані з історико-культурними, соціально-політичними особливостями конкретної держави. Істотні зміни, що протікають в освітній сфері, багато в чому пов'язані з адміністративними реформами [41]. В даний час існує дві моделі управління освітою: централізована та децентралізована. Одним із яскравих прикладів держави, з децентралізованою моделлю управління є Бельгія. Ключова особливість бельгійської освіти полягає у відсутності профільного міністерства на федеральному рівні. Запитання управління сферою освіти регулюються службою з наукових, технічних та культурні питання Уряду Бельгії. Зворотна до цього – централізована модель державного управління активно використовується в сучасних країнах. У Німеччині згідно Основному закону повноваженнями щодо фінансування та контролю діяльності освітніх організацій наділені суб'єкти федерації. Розробка державної політики у галузі освіти забезпечується Постійною конференцією міністерств суб'єктів федерації та профільним Федеральним міністерством. Державні рішення, які приймаються Постійною конференцією є обов'язковими для всіх земель (суб'єктів федерації), що входять до складу Німеччини. Для системи

управління освітою Франції характерний високий ступінь централізації, проте є яскравий риса децентралізації, яка проявляється у перерозподілі повноважень державних органів до місцевих [53].

Високий рівень унікальності має сучасна система державного управління освітою в США, яка відрізняється ступенем своєї диверсифікованості. Освітню політику у державі забезпечують понад п'ятдесяти регіональних органів, які є провідниками федеральних бюджетних коштів. З метою контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів утворено державний орган – Департамент освіти США. Позитивним аспектом у цій моделі управління є створення та посилення рівня конкуренції в системі освіти, що дуже впливає на якість освітніх послуг та зростання кількості комерційних освітніх організацій [2].

Сфокусуємо увагу на трьох ключових напрямах діяльності держави у розвинених країнах.

1. Забезпечення доступності освітніх послуг. У змістовній характеристиці цього напряму звернемося до досвіду США, де держава активно сприяє розвитку вищої освіти, забезпечуючи досягнення амбітного завдання – зробити вищу освіту настільки ж доступною, що й середня. У зв'язку з цим, заслуговують на увагу заходи, що реалізуються їм для забезпечення доступності освітніх послуг. Так, для підготовки школярів із низько дохідних сімей до вступу до університету реалізується кілька державних програм.

Одна з них (GEAR UP) надає школярам цілий набір освітніх послуг – консультації, заняття із репетиторами. Ще одна важлива ініціатива – ухвалений 1997 р. закон про податкові знижки на кредит на освітні цілі. Він поширюється як на доросле населення, що має намір підвищити свою кваліфікацію, так і на студентів. Відповідно до цього закону 20% - податкова знижка надається на сімейні витрати у розмірі 10 тис. дол. на освіту. Додатково із 2000 р. федеральний бюджет почав виділяти у вигляді прямої

фінансової допомоги субсидії на отримання вищої освіти, що повертаються одержувачами-студентами після працевлаштування протягом 10-15 років [2].

Представляє також інтерес модель фінансування освіти фізичними особами, заснована на поєднанні ощадних програм та пільгового фінансування, що реалізується в Німеччині. Алгоритм її дії включає залучення коштів населення спеціалізованими фінансовими установами та універсальними банками на тривалий час термін, подальше надання ними вкладнику кредиту на освіту у розмірі накопиченої суми за відсотками, суттєво нижчими, ніж над ринком інвестиційних ресурсів. Освітній кредит, як інструмент фінансової підтримки, що використовується і в інших країнах.

Так, у Новій Зеландії кожен громадянин має право отримати на утворення державного кредиту. Його повернення здійснюється через систему оподаткування. Можливе також добровільне повернення кредиту, відсоткова ставка яким становить 8,2 % річних [43].

2. Розвиток процесів інтеграції ЗВО та бізнесу. У складі цілей, що переслідуються державою: розширення джерел фінансування вищої школи; розвиток та ефективне використання інноваційного потенціалу; підвищення конкурентоспроможності країни, її територій.

У змістовній характеристиці цього напряму звернемося до досвід Великобританії. Зауважимо, що нова стратегія сталого розвитку Великобританії пов'язує підвищення конкурентоспроможності країни з розвитком соціального інвестування, особливо капіталовкладень у розвиток науки та підвищення професійної освіти робочої сили. Приріст інвестицій у систему вищої освіти забезпечується, як державою, і бізнесом. Для його стимулювання використовуються різні підходи та інструменти. Так, останнім часом держава у Великій Британії перестала безпосередньо фінансувати дослідження приватного бізнесу, щоб сконцентруватися на фінансуванні спільної роботи університетів, до якої бізнес робить свій внесок. Такий підхід призводить до зростання дослідницького персоналу установ вищої освіти, що

працює на контрактній основі, та числа досліджень, що проводяться для зовнішніх комерційних замовників.

Успішним проектом з налагодження співпраці науки та бізнесу стали Співтовариства Фарадея – спільноти різних організацій та інститутів, що включають дослідницькі та технологічні організації, університети, професійні інститути, торгові асоціації та фірми. Їх мета полягає в організації взаємодії між науковою та технологічною сферою та бізнесом, в організації трансферту технологій підвищення конкурентоспроможності промисловості Великобританії. Важливу роль у фінансуванні наукових досліджень ЗВО відіграє Інноваційний Фонд Вищої Освіти (ІФВО). Виділені їм кошти дозволяють університетам відкривати офіси для координації зв'язків з бізнесом та передачі технологій; забезпечувати маркетинговий аналіз дослідницької діяльності, консультування та освітніх послуг підприємствам; утворювати самостійні фірми; заохочувати або забезпечувати навчання підприємницьким навичкам студентів; координувати або надавати студентам робітники місця на підприємствах Заслуговує на увагу діяльність Урядового фонду Університетських пошукових посівних фондів. Метою його функціонування полягає в заповненні тієї фінансової прогалини, яка існує між дослідженнями в університетах та стадією їх можливого комерційного використання Залучення посівних фондів університетами сприяє успішній трансформації результатів наукових досліджень про бізнес [2].

Розвиток форм взаємодії вузів та бізнесу – зона підвищеного уваги влади та інших країнах. Так, у США реалізується декілька програм, орієнтованих інтеграцію названих суб'єктів, що забезпечує розвиток та ефективне використання їх інноваційного потенціалу. Серед них слід виділити інноваційне партнерство США, в рамках якого штати та федеральні відомства, університети та промисловість співпрацюють у сфері застосування нових технологій.

Широко застосовується кооперація дослідницьких структур університетів, федеральних відомств, федеральних лабораторій, влади штатів

та територій, приватного сектора промисловості, фінансово-кредитних установ у формах державно-приватних коопераційних угод у галузі досліджень та розробок (СКІР) та інноваційно-технологічних партнерств. Цілями коопераційних угод є: передача технологій з державного наукового сектора приватнопідприємницький виробничий сектор та державне сприяння підвищенню технологічного рівня останнього.

Інноваційно-технологічне партнерство використовується для освоєння технологій у промисловості. Їхніми учасниками виступають фірми, як правило, не конкуруючі один з одним і репрезентують весь інноваційний цикл створення та освоєння нових технологій. До продуктивних форм державно-приватного партнерства слідує також віднести коопераційні дослідні центри промисловості та університетів штатів. Цілями їх утворення є: активізація коопераційних досліджень промисловості та університетів; зміцнення зв'язків між дослідженнями та технологічним розвитком; спрощення процедур передачі та комерціалізації технологій шляхом об'єднання ресурсів промисловості, університетів та органів влади штатів. У цьому ж контексті слід розглядати діяльність влади, пов'язану із сприянням процесам кластеризації соціально-економічного простору адміністративно-територіальних утворень. Практика свідчить, що найбільш динамічний розвиток отримують регіони, де сформувалися інноваційні кластери – комплекси підприємств (промислових компаній, дослідницьких центрів, наукових установ), органів державного управління на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком [41].

3. Розвиток експорту освітніх послуг. Аналіз сучасної практики свідчить про те, що в країнах, є основними гравцями на світовому ринку освітніх послуг (США, Великобританії, Австралії), розробляються цільові загальнонаціональні програми з чітко позначеними цілями, завданнями, відповідним фінансовим забезпеченням. Так, реалізована нині державна програма дій у цій області (до 2011 року) у Великій Британії є п'ятирічною

стратегію, спрямовану на вихід країни у лідери з надання освітніх послуг на міжнародному ринку, зростання обсягів реалізації освітніх послуг як усередині країни, так і за її межами. Ця програма включає, у тому числі:

1. Позиціювання Великобританії – маркетингові та комунікаційні стратегії, створені задля позиціонування Великобританії як лідера у міжнародній освіті, збільшення кількості іноземних студентів, які користуються освітніми послугами Великобританії. Підвищення привабливості країни для іноземних студентів пов'язано з використанням різних заходів, серед яких:

- бенчмаркінг освітніх послуг та надання на них найкращих цін; спрощення імміграційної системи; - введення системи балів (Points Based System) для керування міграційними процесами, що покликане забезпечити простоту в'їзду іноземних студентів до Великобританії, зробити його більш прозорим і неупередженим стосовно студентів;

- забезпечення підтримки іноземних студентів, які бажають отримати практичний досвід роботи. З метою розширення можливостей, якими володіють іноземні студенти, здійснюється співпраця з роботодавцями та кадровими агентствами.

2. Встановлення стратегічних партнерських відносин та створення спілок. Здійснюється співпраця з урядами та представниками ринку освітніх послуг з метою побудови партнерських відносин, розробляються та реалізуються програми, що передбачають проведення міжнародних форумів, обмін студентами та викладацьким складом, для встановлення та подальшої підтримки міжнародних партнерств.

3. Планування показників ефективності експорту освітніх послуг. У складі індикаторів: зростання кількості встановлених партнерських відносин між Великобританією та іншими країнами; підвищення рейтингу задоволеності іноземних студентів, які навчаються в Великобританії; зростання кількості іноземних студентів, які навчаються в Великій Британії,

на 100 000 осіб; подвоєння числа країн, кількість студентів із яких перевищує 10 000 осіб.

Розвиток експорту освітніх послуг – зона підвищеної уваги влади та інших країнах. Так, в Австралії мета, поставлена на урядовому рівні, полягає у покращенні міжнародного освіти, здобуття інтелектуальних, соціальних, культурних та економічних вигод від виходу на зовнішній ринок. В цій країні розроблено та реалізуються програмні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти та експорту освітніх послуг. На підставі розроблених критеріїв ефективності освітньої діяльності університетів уряд цієї країни шляхом виділення грантів стимулює роботу з підвищення якості освітніх послуг. За підсумками щорічної перевірки якості підготовки фахівців кожному університету присвоюється певний рейтинг, відповідно до якого вузи отримують додатково 60-80 млн. австралійських доларів, виділяються індивідуальні гранти викладачам на розробку нових експорто-спрямованих освітніх програм [2].

Звернімо увагу на широкий спектр заходів, які вживає держава, для нарощування контингенту іноземних студентів Серед них: використання стипендіальної програми Endeavour з метою залучення здобувачів зі всього світу; підтримка п'яти міжнародних центрів переваги в освіті, науці та інноваціях, а також національного центру мовної підготовки з метою покращення мовних та комерційних навичок; розробка та впровадження стратегії підвищення якості австралійської освіти для іноземних студентів, учнів поза Австралії; міжнародний маркетинг та просування освітніх та супутніх послуг; фінансова підтримка іноземних студентів через надання їм широкого ряду стипендій, причому вони варіюються в залежності від отримуваної академічного ступеня; забезпечення інформацією – проведення конференцій, форумів та семінарів; підвищення рівня обізнаності іноземних споживачів австралійських освітніх послуг щодо якості послуг та заходів, що надаються в щодо його підвищення; фінансування стажування англомовних австралійських викладачів за кордоном; підтримка національного бренду,

який здобув загальносвітове визнання; позиціонування Австралії як країни з високим рівнем розвитку економіки, науки та культури, особливо у сфері науки та інноваційних можливостей; сприяння австралійським представникам освітньої індустрії у виході зовнішні ринки та інших [41].

Позиціоновані нами результати компаративного аналізу зарубіжної практики державної підтримки процесів розвитку вищого освіти дозволяють, на наш погляд, уточнити та доповнити уявлення про пріоритетні сфери діяльності органів влади та управління в Україні, заходи, які необхідно вжити для активізації ролі вищої школи у процесах модернізації соціально-економічної системи країни.

Висновки до розділу 1

В ході написання розділу зроблено наступні висновки

1. Констатовано, що державна політика має пропонувати шляхи здійснення освітніх стратегій: створення єдиного державного центру правового та методичного супроводу освітніх установ, створення Стандарту оцінки якості в освітній сфері врахуванням різноманіття типів та видів освітніх установ, функціонал і зміст якого вимагає розробки, а надалі дискусійного обговорення. Цілі і завдання перед системою освіти, які ставляться перед державою, безперечно, повинні підкріплюватися чітким механізмом реалізації, фінансовим, кадровим, правовим та матеріальним забезпеченням. Тільки тоді освіта виступатиме як цінність суспільна та особистісна.

2. В ході дослідження розглянуто теоретичні основи механізмів публічного управління у сері вищої освіти. Запропоновано під механізмами державного управління розуміти систему взаємопов'язаних процесів, інструментів, методів та структур, які застосовуються державою для вирішення різних завдань та управління суспільними ресурсами.

3. При аналізі іноземного досвіду публічного управління у сфері вищої освіти дозволили уточнити та доповнити уявлення про пріоритетні сфери діяльності органів влади та управління в Україні, заходи, які необхідно вжити для активізації ролі вищої школи у процесах модернізації соціально-економічної системи країни.

РОЗДІЛ 2.
СУЧАСНИЙ СТАН ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Аналіз сучасних тенденцій у сфері вищої освіти та її взаємозв'язок із публічним управлінням

Тенденції розвитку управління навчальними закладами визначаються розвитком та функціонуванням державного управління, соціальними та економічними процесами у суспільстві. Але головним фактором, що впливає на управлінські процеси у навчальних закладах, є система освіти України, яка відображає всі явища, що відбуваються у державі та за її межами [9]. Категорія «тенденція» є формою вияву законів, які взагалі не мають іншої реальності, а відображаються в наближеному вигляді, тенденції .

Тенденція - насамперед узагальнююче поняття, що втілює у собі суттєві постійні елементи – протиріччя, умови, фактори та т.д., які носять, як правило, систематичний прояв і у своїй сукупності істотно впливають на якість функціонування як системи загалом, і її структурних компонентів. Тенденції, які властиві сфері сучасної освіти, можна визначити, лише аналізуючи конкретні процеси, які відбуваються у державі як складній соціально-економічній системі, а також у єдності з розвитком важливої міжнародної освітньої галузі.

Тенденції розвитку окремо взятої системи освіти впливають на всі підсистеми, зокрема і управління. Розглядаючи визначальні фактори розвитку управління освітою можна систематизувати їх таким чином: економічні, соціальні, політичні, ринкові, технологічні, міжнародні.

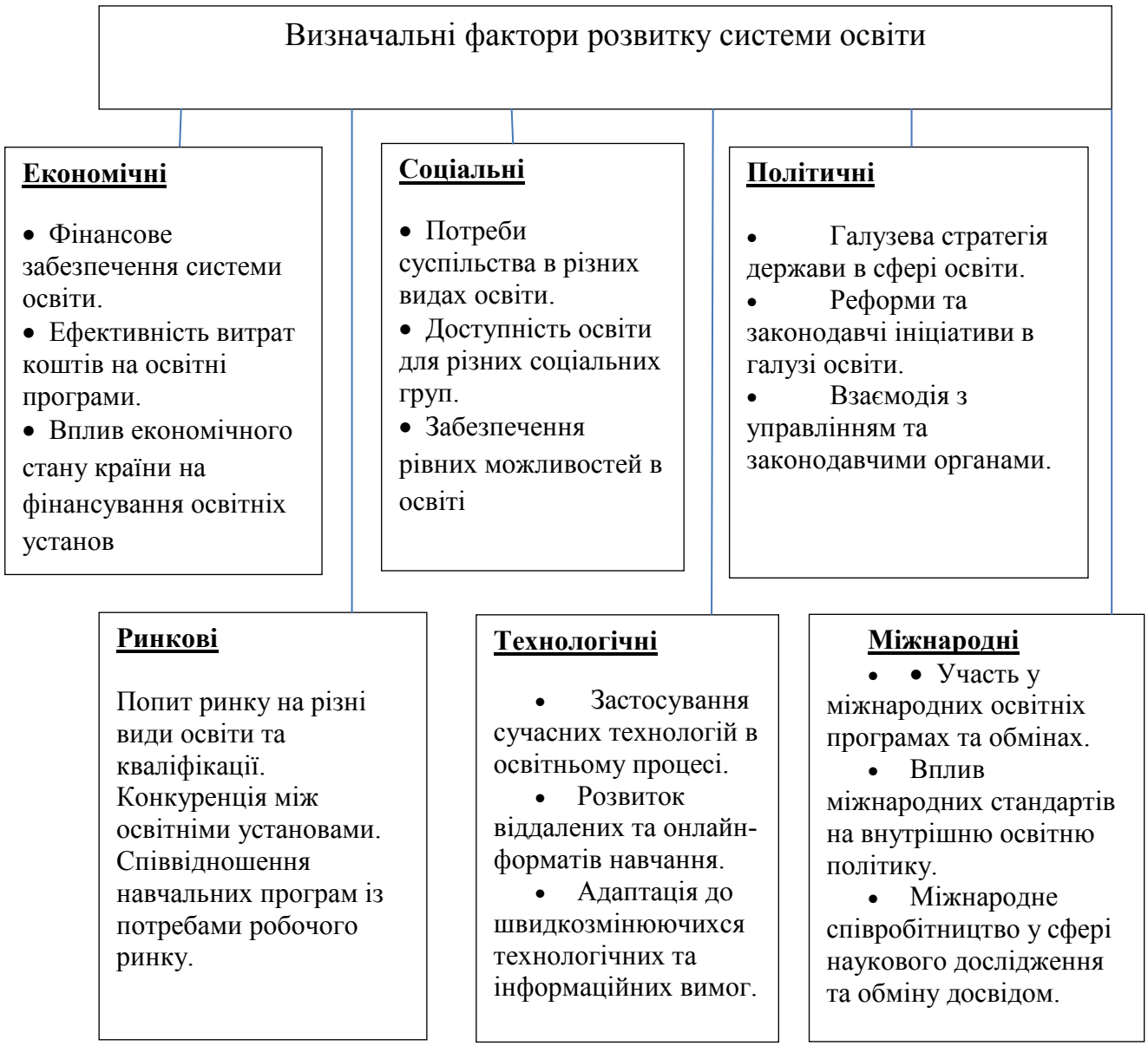

Рис. 2.1 Визначальні фактори розвитку системи освіти

Сучасні тенденції у сфері вищої освіти тісно пов'язані з публічним управлінням і визначають ключові аспекти її розвитку. Деякі з найважливіших тенденцій та їх взаємозв'язок із публічним управлінням включають наступні.

1. Глобалізація вищої освіти. Зростання міжнародної мобільності студентів, викладачів та дослідників, а також інтеграція вищих навчальних закладів у світовий освітній простір. Публічне управління має забезпечити

відповідність освітніх стандартів міжнародним вимогам та сприяти активній участі вищих навчальних закладів у світових освітніх ініціативах.

2. Розвиток інформаційних технологій: впровадження сучасних технологій у навчальний процес, дистанційне навчання та використання он-лайн-ресурсів. Публічне управління повинно стимулювати інновації в освіті, забезпечуючи належне фінансування та регулюючи цифрові аспекти освіти.

3. Акцент на якості та результативності: перехід від кількісного підходу до якісного оцінювання та результативності вищих навчальних закладів. Публічне управління повинно розробляти ефективні механізми оцінки та моніторингу якості освіти, а також впроваджувати стимули для досягнення високих стандартів.

4. Адаптація до ринку праці: зміцнення зв'язку між освітою та потребами ринку праці, розвиток практичних навичок та професійної підготовки. Публічне управління повинно сприяти партнерствам між освітніми установами та підприємствами, а також створювати стимули для випускників.

5. Розширення доступу до вищої освіти: забезпечення рівного доступу до вищої освіти для різних соціальних груп та підтримка різноманітності студентського тіла. Публічне управління має розробляти політики, спрямовані на зменшення бар'єрів для вступу та забезпечення рівних можливостей.

6. Будівництво гнучких систем освіти: створення гнучких та інноваційних моделей вищої освіти, враховуючи потреби сучасного суспільства. Публічне управління повинно сприяти розвитку новаторських підходів до навчання та досліджень.

В основі реформ вищої освіти, які здійснюються в Україні та у провідних зарубіжних країнах простежуються дві основні тенденції: децентралізація управління на верхньому рівні та диверсифікація типів вищих навчальних закладів та їх навчальних програм, що супроводжується децентралізацією управління на регіональному та місцевому рівнях. На рис.

2.1. розглянуто економічний зміст освітніх послуг, які виробляє та надає система вищої освіти. Під поняттям "освіта" ми пропонує розуміти механізм і одночасно середовище, в якому відбувається становлення та розвиток індивіду, а цільової функції цією освіти є збільшення цінності людини як працівника, особистості, громадянина. Специфіка освітніх послуг проявляється в класичних характеристиках (невловимість, невіддільність від джерела, непостійність якості, не збереженість) та в індивідуальних рисах .

Подвійна економічна природа освітніх послуг та відповідні особливості фінансування сфери освіти вимагають зміни порядку відшкодування витрат їх виробництва, що тягне за собою побудову фактично нової системи управління господарським механізмом, заснованим на оптимізації співвідношення ринкових та державних форм господарювання. У даному контексті основними завданнями подальшої економізації системи вищої є:

- формування мотивованого суспільного інтересу до знань та підвищення кваліфікації як основного засобу соціальної адаптації;

- інтеграція вузівської науки в різні освітні галузі, включення елементів науково-дослідних знань до всіх навчальних дисциплін;

- системне освоєння студентами основ знань сучасної економіки, закономірностей її функціонування та розвитку, способів організації всіх видів економічної діяльності;

- залучення засобів масової інформації до пропаганди діяльності та досвіду передових ЗВО, наукових шкіл та ін.

Найбільш суттєвими тенденціями, що характеризує функціонування загальноосвітніх установ у сучасних умовах, є:

− прагнення до постійного розширення варіативності змісту різних навчальних програм, визначеного профілювання за одночасної необхідності дотримання чинних державних стандартів освіти;

− конкуренція загальноосвітніх установ абсолютно різних типів та форм власності з урахуванням та на основі покращення освітніх послуг;

− проникнення та безпосереднє втілення у навчальний процес іноземних інноваційних педагогічних технологій (особливо у сфері викладання предметів гуманітарного циклу) - розширення необхідного двостороннього співробітництва між різними групами учнів, що відрізняються навчальними закладами різних країн;

− втілення дистанційної системи багаторівневого освіти на всіх її щаблях;

− поширення комп'ютерних технологій та процесів у процесі навчання;

- розповсюдження використання в навчальному процесі сучасних технологій навчання. В освітньому процесі збільшується обсяг використання елементів тренінгів, гейміфікації та кейс-стаді, що впливає на формування у здобувачів окрім теоретичних навичок, ще і практичних;

- сучасні тенденції спрямовані на впровадження проєктного та проблемно-орієнтованого методів. Це обумовлено тим, що в закладах вищої освіти вступають здобувачі, які виявляють зацікавленість та мотивацію, свідомо обирають освітню програму та спрямовані на досягнення конкретних результатів, таких як подальше професійне кар'єрне зростання;

- оскільки сучасний ринок праці відзначається значними змінами та багатогранністю, то сучасні здобувачі вищої освіти сьогодні втілюють ідеологію навчання впродовж життя. Для того, щоб фахівець був важливим та конкурентоспроможним, важливо постійно оновлювати та поглиблювати свої знання в своїй сфері. Такий підхід не лише актуальний, але й необхідний для досягнення успіху в сучасному професійному середовищі.

Однією з основних глобальних тенденцій є перегляд концепцій ролі освіти у національній економіці та зміна підходів до її місця у суспільстві. Людина тепер визнається найважливішою соціальною цінністю, що вимагає створення нового формату освіти. Освіта не лише перестає розглядатися як вид невиробничого споживання, а й стає "інвестицією в людський капітал", що приносить економічні та соціальні вигоди, такі як збільшення ВВП та зменшення безробіття, бідності та злочинності.

Отже, зростання рівня освіти сприяє економічному розвитку, а розвиток освіти визнається основою суспільного прогресу. В Україні, як і в інших промислово розвинених країнах, ці питання належним чином уважаються на загальнодержавному та регіональних рівнях.

У сучасному світі спостерігається зміна підходів до змісту освіти та навчального процесу, включаючи впровадження інноваційних методик. Освіта не розглядається лише як досягнення конкретного рівня знань, але і як процес «неперервності протягом життя», спрямований на розвиток особистості, формування духовності, культури та планетарного мислення. Замість традиційного підходу до засвоєння інформації, сучасна освіта використовує компетентнісний підхід, який акцентує на оволодінні навичками самостійного набуття нових знань і розвитку здібностей для адаптації до складних ситуацій. Навчальний процес тепер акцентує на самостійній роботі та рівноправних відносинах між викладачем і здобувачем [48].

Глобальні зміни в суспільстві та економіці, як свідчить світовий досвід, призводять до необхідності розробки нових форм організації та управління закладами вищої освіти, серед яких особливе місце займає модель «підприємницького інноваційного університету» з професійним та гнучким менеджментом, диверсифікацією джерел доходу, розвиненою структурою рій комерціалізації інтелектуального капіталу, системою стимулювання академічних засад і високим рівнем загально-університетського підприємства.

Важливо враховувати формування інших тенденцій, які виникли внаслідок умов пандемії Covid 19 та за умов повномасштабного вторгнення з боку росії. З урахуванням того, що вказані умови внесли свої корективи у суспільне життя, необхідно використовувати ці зміни при формуванні нових стратегій у сфері вищої освіти.

2.2. Аналіз організаційно-управлінської структури вищих навчальних закладів

Починаючи з кінця XX століття вищі навчальні заклади, зіткнувшись із швидкими змінами довкілля, стали розробляти та впроваджувати нові, більш гнучкі типи організаційних структур, які проти традиційними (вертикальними) структурами були краще пристосовані до швидкої зміни зовнішніх умов та появи інноваційних технологій. Адаптація вищих навчальних закладів відбувається за рахунок матеріальних та фінансових ресурсів, кадрів, тиску ринку, сучасних інноваційних технологій та державного регулювання через нормативно-правові документи.

Особливості організаційної структури та структура управління обумовлені характером навчального закладу. Основні складові структури управління освітнім закладом включають: колегіальні органи управління, адміністрацію та органи громадського самоврядування.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет - «багатогалузевий заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії та доктора наук), проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно - просвітницьку діяльність і здійснює діяльність за такими рівнями:

- фахова передвища освіта;
- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень вищої освіти;
- другий (магістерський) рівень вищої освіти;
- третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти» [6].

Розглянемо структуру управління на основі Дніпровського державного аграрно-економічного університету (далі - ДДАЕУ).

У структурі управлінських органів ДДАЕУ визначаються наступні компоненти:

1. Вчена рада ДДАЕУ (орган, що включає представників викладацького складу, адміністративного персоналу та студентів).

2. Університетська адміністрація (ректор, проректори, декани факультетів)

3. Наукові ради та комітети: (спеціалізовані вчені ради, науково-технічна рада, методична рада)

4. Студентське самоврядування: Студентські представницькі органи

5. Відділи та служби (відділи з навчання, науки, міжнародних відносин, фінансів, кадрів тощо)

6. Робочі групи та комітети: (Формуються для вирішення конкретних завдань, розробки проектів чи вирішення актуальних питань). Ці компоненти утворюють систему органів, які співпрацюють для забезпечення ефективного управління та розвитку університету в різних аспектах його діяльності.

Діяльність кожної управлінської структури регламентується відповідними Положеннями.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування в ДДАЕУ є збори трудового колективу. Збори трудового колективу приймає та погоджує Статут, вносить зміни до нього, розробляє стратегії розвитку школи та заходи для підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Вона також активно займається пошуками додаткового фінансування та підсилення матеріально-технічної бази. За потреби організовує тимчасові та постійні комісії з різних напрямів діяльності школи, визначаючи їхні повноваження. Конференція скликається радою школи один раз на рік.

Колегіальним органом управління є Вчена рада ДДАЕУ, робота якої регламентується Положенням про вчену раду ДДАЕУ від 26 червня 2018 року. Згідно норм даного Положення Вчена рада створюється строком на п’ять років, до складу якої входять за посадами керівник закладу вищої

освіти, заступник керівника, керівники факультетів, учений секретар, директор бібліотеки, головний бухгалтер, керівники органів самоврядування та виборних органів первинних профспілкових організацій працівників закладів вищої освіти, а також виборов представники, які представляють наукових, науково-педагогічних працівників і обираються зі складу завідувачів кафедр, професорів, докторів філософії, які працюють у ДДАЕУ на постійній основі.

Також до складу вченої ради входять представники організацій роботодавців. Рішення вченої ради ДДАЕУ вводяться в дію ректором.

Вчена рада університету виконує ряд ключових завдань, що стосуються наукової та дослідницької діяльності, а також академічного середовища. Основні завдання вченої ради включають:

- Визначає стратегію і перспективні напрями розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності закладу вищої освіти;
- Розробляє і подає вищому колегіальному органу громадського самоврядування проект статуту ЗВО, а також рішення про внесення змін і доповнень до нього;
- Ухвалює фінансовий і річний фінансовий звіт ЗВО;
- Визначає систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- Розгляд пропозицій щодо присвоєння вченим академічних звань та вчених ступенів.
- Встановлення та розвиток міжнародних зв'язків в галузі науки та досліджень та інші

Діяльність ректора університету є ключовою для ефективного функціонування і розвитку навчального закладу. Основні аспекти його роботи включають:

1. Стратегічне керівництво: розробка та визначення стратегічних напрямків розвитку університету; формулювання місії та визначення візії університету.

2. Організація та управління: керівництво адміністративним та академічним персоналом університету; організація навчального процесу та дотримання стандартів якості.

3. Звітність та взаємодія: представлення регулярних звітів перед академічною громадськістю та надзвичайними органами; взаємодія зі студентами, викладачами, адміністративним персоналом та іншими зацікавленими сторонами.

4. Міжнародна співпраця: розвиток та управління міжнародними партнерствами та проектами; залучення міжнародних студентів та викладачів, розвиток міжнародних обмінних програм.

5. Наукова та дослідницька Діяльність: підтримка та розвиток наукових досліджень та проектів; забезпечення розвитку дослідницької інфраструктури та інновацій.

6. Фінансове управління: розробка та виконання бюджету університет; залучення фінансових ресурсів для підтримки основних ініціатив та розвитку.

7. Представництво: представлення інтересів університету перед громадськістю, владою та іншими інституціями.

8. Управління кадрами: розвиток та утримання висококваліфікованого персоналу; визначення стратегій управління кадровим потенціалом.

Діяльність ректора спрямована на забезпечення ефективного функціонування університету, підвищення його статусу та впровадження стратегічних ініціатив для досягнення визначених цілей.

Для вирішення термінових питань, пов’язаних з організацією освітньо - наукового процесу та інших питань проводять ректорат. Участь у ректораті є обов’язковою для адміністрації університету та керівників факультетів. Періодичність проведення визначає ректор ДДАЕУ.

Перший проректор, проректор з навчальної роботи, відповідає за організацію та контроль за навчальним процесом. Водночас, перший

проректор також відповідає за широкий спектр питань, включаючи адміністративні та стратегічні аспекти університетської діяльності.

Проректор з наукової та інноваційної діяльності = відповідає за керівництво та розвиток наукових та дослідницьких ініціатив, а також інноваційних проектів. Ця посада є ключовою у забезпеченні високого рівня наукової роботи та впровадженні новаторських підходів.

Проректор з науково-педагогічної роботи і розвитку, проректор відповідає за впровадження стратегій щодо підвищення якості навчання та розвитку науково-педагогічного потенціалу. Ця посада об'єднує аспекти навчання та наукової діяльності, спрямовуючи їх на взаємозв'язане і узгоджене вдосконалення.

Проректор з адміністративно – господарської роботи відповідає за організацію ефективного функціонування адміністративно-господарської сфери університету. Ця посада об'єднує в собі аспекти управління персоналом, фінансовим плануванням, матеріально-технічним забезпеченням та іншими адміністративними аспектами.

Науково-технічна рада університету є науково-консультаційним і дорадчим органом ректорату, яка формується з висококваліфікованих науковців університету. Склад науково-технічної ради затверджується строком на п’ять років [34].

Основними завданнями науково-технічної ради ДДАЕУ є:

1. Аналіз та координація науково-дослідної діяльності в університеті з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки України.

2. Підготовка та впровадження заходів для вирішення найважливіших науково-технічних проблем, що визначені державними цільовими науково-технічними програмами, рішеннями Кабінету Міністрів України, а також регіональними науково-технічними програмами і планами.

3. Розроблення Концепції розвитку фундаментальних та прикладних досліджень університету з визначенням стратегічних напрямків і найближчих завдань.

4. Підтримка комплексного вирішення наукових та науково-технічних проблем всіма науковими підрозділами університету.

5. Аналіз конкурсного відбору проектів наукових досліджень та розробок, що фінансуються за рахунок державного бюджету, і затвердження тематичного плану науково-дослідних робіт.

6. Оцінка результатів наукової та науково-технічної діяльності, включаючи виконання робіт за рахунок державного бюджету, грантів і досліджень викладачів, аспірантів та аспірантів.

7. Контроль виконання міжнародних угод та контрактів.

8. Здійснення атестації докторантів, аспірантів та здобувачів наукового ступеня доктора філософії та звітів науковців.

9. Аналіз діяльності спеціалізованих вчених рад з захисту дисертацій.

10. Слухання звітів наукових керівників про підготовку вищих кваліфікаційних кадрів та використання наукового потенціалу з розробленням рекомендацій для підвищення ефективності підготовки науково-педагогічних кадрів в університеті та інші [34].

Колективним дорадчим органом при ректораті з керівництва методичною роботою та удосконалення освітнього процесу є методична рада. Методична рада - це група викладачів, яка разом обговорює та вибирає кращі методи для навчання та виховання. Основне завдання - допомагати учителям у розвитку їхніх навичок і творчого зростання. Вони аналізують навчальні плани, програми та підручники, шукаючи найкращі способи передачі знань. Також вони організовують заходи для підвищення кваліфікації та поширення передового педагогічного досвіду.

У складі університету працює сім факультетів та тридцять п’ять кафедр.

Факультети університету працюють на основі Положення про факультет (інституту) Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

Основними напрямами роботи факультету є:

- Підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями;
- Перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців у різних сферах освітньої, наукової та практичної діяльності;
- Сприяння розвитку української вищої школи поширення науково-практичних знань, формування сучасного освітнього процесу;
- Організація, координація і проведення фундаментальних на прикладних науково-дослідних робіт;
- Відродження, збереження та пропагування національних зв'язків та традицій, здійснення культурно-просвітницької діяльності, та інші [36].

На кожному факультеті створюється вчена рада факультету, яка є колегіальним органом управління факультету. Засідання вченої ради факультету проводяться не рідше одного разу на місяць, термін повноваження становить п'ять років. Очолює Вчену раду факультету її голова – декан.

До компетенції вченої ради факультету входять:

- визначення загальних напрямів наукової діяльності факультету;
- ухвалення навчальних програм і навчальних планів;
- розв'язання питань організації навчально-виховного процесу на факультеті;

Обрання на посаду асистентів, викладачів, старших викладачів шляхом таємного голосування тощо.

Первинним структурним підрозділом ДДАЕУ є кафедра, яка провадить освітню, методичну, та/або наукову діяльність за певною спеціальністю. У своїй діяльності кафедра керується нормативно-правовими актами України Статутом Університету, Положенням про факультет (інститут) та

Положенням про кафедру. Керівництво кафедрою здійснює завідувач кафедри, який не може перебувати на посаді більше як два роки.

Робота кафедри здійснюється згідно із навчальними планами і планами наукової роботи, які ухвалюються на засіданнях кафедри та вченими радами Університету, факультету.

Основними завданнями, які виконує структурний підрозділ є:

- Розробка та ведення навчальних курсів відповідно до вимог освітньої програми.
- Організація та проведення лекцій, практичних та лабораторних занять.
- Вивчення та впровадження новітніх методик та технологій навчання.
- Здійснення наукових досліджень в межах профільної галузі.
- Публікація результатів досліджень у наукових виданнях.
- Участь у наукових конференціях та проектах.
- Розробка та апробація методичних матеріалів для викладання.
- Організація методичних семінарів та тренінгів для викладачів та аспірантів.
- Супровід студентів у проведенні наукових досліджень та підготовці курсових та дипломних робіт.
- Проведення консультацій та ведення аспірантських груп.
- Забезпечення взаємодії із суміжними кафедрами та факультетами.
- Участь у міжнародних обмінах та програмах співпраці.
- Вирішення питань, пов'язаних із студентським навчанням та студентським життям.
- Проведення заходів для розвитку студентської громадськості.
- Участь у виховних та культурно-масових заходах.
- Впровадження програм розвитку особистості студентів [37].

У ДДАЕУ та його структурних підрозділів діє студентське самоврядування, яке є невід'ємною частиною громадського самоврядування. Метою студентського самоврядування є створення умов для самореалізації особистості здобувачів вищої освіти і формування в них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат своєї праці, тощо.

Основні завдання органів студентського самоврядування вищого навчального закладу включають:

- Забезпечення представництва інтересів студентів перед адміністрацією університету та іншими органами.
- Участь у засіданнях та консультаціях, де обговорюються питання, що стосуються студентського життя та навчання.
- Розробка та впровадження заходів, спрямованих на покращення умов проживання в гуртожитку.
- Організація та підтримка культурно-масових та спортивних заходів для студентів.
- Залучення студентів до процесів управління та прийняття рішень в університеті
- Співпраця з адміністрацією для вирішення питань, що стосуються студентського середовища.
- Організація соціальних заходів, включаючи благодійні акції та заходи для підтримки учасників університетської спільноти.
- Забезпечення різноманітності культурних подій, що відповідають інтересам студентів.
- Підтримка та сприяння ініціативам та проектам, запропонованим студентами.
- Створення умов для розвитку та реалізації творчих та освітніх ідей.
- Забезпечення студентів актуальною інформацією про навчання, події та можливості в університеті.

- Організація та підтримка інформаційних кампаній для підвищення освітнього рівня студентів.
- Сприяння взаємодії студентів із громадськістю та регіональною спільнотою.
- Організація волонтерської та соціально важливої діяльності для підтримки оточуючих.

Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори. Студентів, на яких ухвалюються положення про студентське самоврядування, заслуховують звіти представницьких та виконавчих органів студентського самоврядування, розглядають найважливіші питання життєдіяльності студентів. Повноваження органу студентського самоврядування визначені Положенням про студентське самоврядування.

Отже, ефективна управлінська діяльність у навчальному закладі передбачає взаємодію всіх компонентів організаційної структури та структури управління на основі системного підходу. Цей підхід означає розгляд і врахування всієї сукупності соціально-педагогічних умов, що впливають на удосконалення управління навчальним закладом, а також взаємозв’язку та взаємообумовленості цих умов.

2.3. Нормативно-правове регулювання сфери вищої освіти в Україні

Нормативно-правове регулювання вищої освіти в Україні є складним та комплексним. Воно базується на конституційних принципах та ряді ключових законодавчих актів, спрямованих на забезпечення якості освіти, захист прав та обов'язків здобувачів і визначення функцій університетів.

Так, згідно ст. 53 Конституції України всі мають право на навчання. Тобто держава забезпечує рівний доступ усіх без винятку громадян до отримання освітніх послуг в Україні. Окрім того зазначено, що повна загальна середня освіта є обов’язковою [13].

Одним із основних документів, що визначає основи системи вищої освіти, є Закон України «Про вищу освіту». Цей закон встановлює загальні принципи та стандарти, які визначають вищу освіту в країні. Він враховує права та обов'язки здобувачів, визначає процедури акредитації закладів вищої освіти та встановлює загальні норми для університетів [].

Закон України «Про освіту» визначає загальні принципи функціонування системи освіти в цілому. Він встановлює пріоритети в галузі освіти, визначає правила фінансування та взаємодії держави з навчальними закладами [32].

Окрім того даним нормативним документом визначено нові складники системи освіти, серед них: спеціалізована освіта; фахова передвища освіта; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

Поза цими законами існують ряд постанов, регламентуючи конкретні питання, такі як порядок здійснення науково-дослідної діяльності, процедури атестації викладачів, умови надання стипендій тощо.

Це нормативно-правове середовище спрямоване на розвиток та покращення якості вищої освіти в Україні, забезпечуючи відповідність її стандартам і вимогам національних та міжнародних освітніх стандартів.

Окрім «Закону України про вищу освіту», існують ряд постанов та нормативно-правових актів, які конкретизують певні аспекти функціонування вищої освіти в Україні [31]. Деякі з них:

1. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів"**:** Визначає процедури та критерії акредитації вищих навчальних закладів, включаючи оцінку якості освітніх програм та матеріально-технічної бази.

2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок проведення атестації наукових та науково-педагогічних працівників у вищих навчальних закладах": Встановлює правила та умови атестації викладачів та науковців.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання стипендій студентам вищих навчальних закладів»**:** Визначає порядок та умови призначення студентам стипендій, а також критерії, які враховуються при цьому.

4. Постанова КМУ від 15 квітня 2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». Дана Постанова КМУ № 244 встановила процедури створення та функціонування Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в Україні. Зазвичай такі агентства відповідають за розробку та впровадження стандартів якості вищої освіти, а також за процес акредитації вищих навчальних закладів.

5. Постанова КМУ від 15 квітня 2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». Даною постановою визначено основні завдання та цілі Національного агентства, опис структури та складу Агентства, а також визначення основних функцій, які воно повинно виконувати.

6. Постанова КМУ від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»

7. Постанова КМУ від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти»

Ці акти спрямовані на деталізацію визначених у "Законі про вищу освіту" положень та забезпечують систематичний контроль за виконанням та розвитком освітніх стандартів у вищих навчальних закладах України.

Відповідно до визначень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (ст. 15, пп. 15), компетенції місцевих органів влади, зокрема у справах управління закладами освіти, передаються військовим адміністраціям населених пунктів на відповідній території. Отже, в умовах воєнного стану Міністерство освіти і науки України має зобов'язання

продовжувати здійснення державної політики у сфері освіти, включаючи вищу освіту, і забезпечувати доступність та неперервність освітнього процесу.

Законодавче регулювання діяльності закладів вищої та фахової передвищої освіти під час воєнного стану визначається Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII (із змінами та доповненнями) та Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022. Додатково, існують інші нормативно-правові акти України, зокрема накази, рекомендації та листи Міністерства освіти і науки, які також регулюють питання функціонування вищої освіти в умовах воєнного стану.

Висновки до розділу 2

В ході написання розділу 2 зроблено ми дійшли наступних висновків

1. Тенденції розвитку управління навчальними закладами визначаються розвитком та функціонуванням державного управління, соціальними та економічними процесами у суспільстві. Встановлено сучасні тенденції у сфері вищої освіти: глобалізація вищої освіти, розвиток інформаційних технологій, акцент на якості та результативності, адаптація до ринку праці, розширення доступу до вищої освіти. Важливо враховувати формування інших тенденцій, які виникли внаслідок умов пандемії Covid 19 та за умов повномасштабного вторгнення з боку росії. З урахуванням того, що вказані умови внесли свої корективи у суспільне життя, необхідно використовувати ці зміни при формуванні нових стратегій у сфері вищої освіти.

2. Констатовано, що особливості організаційної структури та структура управління обумовлені характером навчального закладу. Основні складові структури управління освітнім закладом включають: колегіальні органи управління, адміністрацію та органи громадського самоврядування.

3. Нормативно-правове регулювання вищої освіти в Україні є складним та комплексним. Воно базується на конституційних принципах та ряді ключових законодавчих актів, спрямованих на забезпечення якості освіти, захист прав та обов'язків здобувачів і визначення функцій університетів. Серед основних нормативних документів, які регулюють сферу вищої освіти є: Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про освіту», Постанови Кабінету Міністрів України.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Використання механізму публічно-приватного партнерства у сфері вищої освіти

В умовах структурної перебудови та переходу до економіки знань інформаційна відкритість сфери вищої освіти в Україні є основою для швидкого реагування на зміни ззовні. Підвищення інформаційної відкритості сфери вищої освіти стає обов'язковою умовою її реформування та передбачає якісний інформаційний обмін між усіма суб'єктами освітньої політики, до яких належать держава, бізнес, абітурієнти та здобувачі, а також громадськість загалом.

У процесі модернізації вищої освіти державними органами управління освітою повинні бути враховані: запити національної економіки, які стрімко змінюються, соціуму та особистості; недостатня ефективність механізмів забезпечення доступності та якості освіти; незмінність методів управління сферою вищої освіти та їх невідповідність нової моделі освіти, а також слабкий вплив суспільства та бізнесу на освітню політику державно-громадське управління в даний час здійснюється в умовах скорочення державного фінансування освіти та розвитку ринкових відносин на ринку освітніх послуг. Забезпечити ефективний розвиток освітнього ринку загалом можливо за дотримання основних умов:

- забезпечення інформаційної відкритості сфери вищої освіти [38];

- створення та конкурентних умов для освітніх організацій державного та недержавного секторів;

- розширення джерел фінансування освіти на основі підвищення інноваційної привабливості освітніх організацій та розвитку публічно-приватного партнерства;

- використання при наданні освітньої послуги контрактів, здатних фіксувати вимоги не лише якості забезпечення навчального процесу, а й та до якості самої послуги;

- забезпечення економічної безпеки освітніх організацій [38];

- удосконалення державно-громадського управління освітою за рахунок реального впливу суспільства на ухвалення управлінських рішень.

Істотною особливістю сучасного інформаційного суспільства є те, що нові інформаційні та комунікаційні технології дозволяють розширити права громадян шляхом надання доступу до різноманітної інформації, створюють можливість для широкого загалу брати участь у прийнятті рішень, контролі їх виконання та можливості як споживати, а й активно виробляти інформацію. Обмін інформацією різних формах є тим процесом, без якого неможливо ні розвиток ринку освітніх послуг, ні його об'єднання у спільне ціле.

Інформаційна відкритість сфери вищої освіти здатна сприяти розвитку механізмів державного приватного партнерства з огляду на зацікавленість потенційних роботодавців у мінімальних термінах адаптації випускників до вимог та умовам конкретної організації, у формуванні освітніх програм та їх реалізації за безпосередньої участі роботодавців, в обліку та аналізі переваг та потреб регіонального ринку праці.

Розглядаючи поняття державного приватного партнерства у вищій освіті дамо цьому таке визначення: кооперативна взаємодія держави та бізнесу на основі об'єднання матеріальних та нематеріальних ресурсів з метою підвищення якості управління сферою вищої освіти та досягнення синергетичного ефекту. Синергія базується на єдності наукових та виробничих інтересів. концептуальний та довгостроковий характер, що супроводжується зниженням державних витрат, характеризується взаємовигідним поділом відповідальності, ресурсів, ризиків та врегулюванням існуючих протиріч за умов співробітництва.

Інформаційна відкритість вищої освіти покликана забезпечити і конкурентні умови функціонування державних освітніх організацій та приватного сектору на ринку освітніх послуг сфери вищої освіти. Нині значна кількість проблем і протиріч у системі управління у сфері вищої освіти не можуть бути усунені через відсутність розуміння та підтримки в академічній спільності та громадянського суспільства. Так, прикладом може слугувати нерівні конкурентні умови функціонування для освітніх організацій державного та недержавного секторів [19].

Державний керуючий вплив спрямовано, в основному, на державні освітні організації, незважаючи на те, що діяльність державних і державних освітніх установ регулюється одним Законом України «Про освіту» [32].

В результаті процес формування механізмів оздоровлення недержавного сектору вищої освіті затягується. А це у свою чергу стримує модернізацію сфери вищої освіти загалом, тобто реалізацію державної політики у цій сфері [21].

Створення та конкурентних умов функціонування державного та приватного секторів у вищій освіті дозволить вирівняти структурну деформацію, яка виникла при масовій підготовці фахівців гуманітарного профілю при зростанні потреби в технічних та технологічних фахівцях, що відповідає інноваційному шляху розвитку та потребам інноваційної економіки.

Конкуренція на ринку освітніх послуг має свої відмінні риси і поєднується з кооперацією. Тобто суперництво освітніх організацій поєднується із співробітництвом, що сприяє створенню та розвитку у сфері вищої освіти інститутів суспільної взаємодії. Асоціації закладів вищої освіти, сформовані за галузевому принципу, об'єднання освітніх недержавних організацій, наглядові, опікунські, керуючі та інші поради є активними учасниками інформаційно-комунікативних процесів освіти [21].

Розвиток механізмів державного приватного партнерства у вищій освіті слід розглядати у фінансовому, організаційному та управлінському аспектах.

Державно-громадське управління сферою вищої освіти має передбачати розвиток державно-громадського фінансового управління освітніми організаціями, покликаного вдосконалити саму систему фінансування та підвищити громадський контроль ефективності використання бюджетів освітніх організацій [20]. Модернізація вищої освіти вимагає залучення ресурсів з боку бізнесу та потенційних роботодавців, що необхідно реалізовувати шляхом розвитку механізмів державного приватного партнерства.

Підвищення інвестиційної привабливості освітніх організацій можливо для бізнесу за умови активної участі бізнес-структур у процесі розробки та застосування нових професійних освітніх стандартів, що передбачають інтеграцію освітніх програм з реальним виробництвом, у тому числі через надання певної частини освітніх послуг провідними підприємствами відповідних галузей національної економіки. Звичайний процес отримання професійних знань певною мірою заміщатиметься проектною роботою, участю в дослідженнях та розробках, а також досить частою присутністю які навчаються реальному виробництві.

Структурні зміни системи вищої освіти вимагають залучення інтелектуальних ресурсів з боку бізнесу та потенційних роботодавців. Найбільш значним внеском є їх участь у формуванні професійних освітніх стандартів, визначення вимог до додаткових компетенцій здобувачів, а також розробка та проведення незалежних професійних іспитів в окремих галузях, областях та сферах діяльності.

Державне приватне партнерство може бути представлене розробкою та створенням системи професійних стандартів та професійних іспитів, незалежних від державних органів управління, які забезпечують постійне оновлення застарілих освітніх програм, включаючи механізми незалежного надання кваліфікацій випускникам освітніх організацій. За умови реального залучення об'єднання роботодавців у розробку та реалізацію державної освітньої політики (участь у формуванні пропозицій щодо удосконалення

законодавчих та нормативно-правових актів, розробка стандартів професійної освіти, участь у контролі якості освітніх послуг), інноваційна інфраструктура освітніх організацій вищої освіти буде будуватися спільно з бізнес-структурами.

В освітніх установах, які не є дослідницькими, конкурсна підтримка передових освітніх програм може підтримуватись бізнесом на основі ринкових механізмів, попиту та оцінки якості освіти. Венчурне фінансування бізнесом програм професійної підготовки та додаткової професійної освіти дозволить роботодавцям отримати кваліфікованих фахівців та працівників широкого профілю, які вміють швидко змінюватись відповідно до зміни технологій.

Сформовані освітніми організаціями спільно з бізнес-структурами об'єднання мають стати дієвими механізмами просування інтересів учасників цих об'єднань у різних складових системи управління вищою освітою, включаючи ефективні механізми його фінансування [19].

На тлі посилення економічної самостійності освітніх організацій активно необхідно розвивати фандрайзингову діяльність, а одним із найважливіших завдань громадськості та бізнесу необхідно вважати благодійність, для забезпечення доступності освіти для певних категорій громадян [46].

Державне приватне партнерство розглядається як одна з найбільш перспективних форм між секторного соціального взаємодії. Першим сектором вважаємо інститути публічної влади, другим – бізнес-структури, підприємницька спільнота та корпоративний сектори, а до третього віднесемо некомерційний сектор, представлений громадянським суспільством та некомерційними організаціями.

Розвиток державного приватного партнерства є найперспективнішим формою соціального між секторного співробітництва у вищій освіті, що буде сприяти та розвитку механізмів саморегулювання діяльності у вищому освіту. При цьому саморегулювання діяльності у вищій освіті можна

представити як сучасну та відповідну реаліям інноваційного розвитку технологію державно-громадського управління, відмінною особливістю якою є суттєвий вплив на розробку та реалізацію освітньої політики держави (першого сектора), представників підприємницької спільноти (другого сектора), а також громадянського суспільства та об'єднань освітніх організацій (академічна громадськість), що становить третій сектор. Реалізація саморегулювання діяльності має здійснюватися шляхом створення та розвитку організацій саморегулювання, що об'єднують на добровільних та рівноправних підстави державні та недержавні освітні організації, бізнес спільноти та інші громадські об'єднання.

Створення складних управлінських структур, що використовують механізми публічно-приватного партнерства, розвивається в різних сферах діяльності, у тому числі і в сфері вищої освіти, специфіка якої полягає в одночасній орієнтації на ринок освітніх послуг, ринок праці та соціальну сферу. Для держави саморегулювання діяльності у вищій освіті супроводжуватиметься перерозподілом частки державних функцій на рівень ринку освітніх послуг та залученням громадськості до участі у процесах державно-приватного управління сферою вищої освіти.

Участь бізнесу в процесі управління та контролю діяльності закладів вищої освіти забезпечить підвищення інвестиційної привабливості сфери освіти, своєчасність формування вимог до змісту освітніх програм та їх швидкої адаптації до плинних вимог ринку праці та компетенціям випускників, незалежної оцінки якості освіти з боку роботодавців та можливість формування незалежних рейтингів діяльності закладів вищої освіти.

Відкритість системи гарантії якості має особливе значення для формування державного цільового замовлення на підготовку фахівців для державних та муніципальних потреб. При цьому діють ринкові закони: освітня послуга має бути якісно найкращою, досить недорогою та доступною, а інформація про послуга повинна відповідати запитам цільової

аудиторії та підтверджуватись фактами. Попит з боку ринку праці має бути прогнозованим на певний період, а пропозиція від ринку освітніх послуг еластична. На попит у цьому випадку впливають скоріше не ситуація в економіці в цілому, а особливості розвитку конкретної галузі та конкретного регіону, що робить участь бізнес-структур у процесах управління вищим освітою ще більш актуальною.

Щодо удосконалення механізмів державно-громадського управління освітою, то вважаємо за потрібне доповнити систему державного управління освітою новими громадськими механізмами з урахуванням європейського досвід застосування таких механізмів. Оскільки модернізація освіти є узгодженою позицію Кабінету Міністрів України, то для досягнення певної мети необхідно удосконалити механізми управління на рівні законодавчої ініціативи та використання владних повноважень. Одним із важливих політичних механізмів має стати аналіз державної політики в освіті, який має врахувати зміни на ринку праці України за останні десятиліття: у характері роботи; скорочення рівня довгострокового контрактного працевлаштування та зростання рівня самої зайнятості; зростанні безробіття серед тих, хто не отримав знань, необхідні в нових економічних умовах; дефіцит кваліфікованої робочої сили; вплив нових інформаційно-комунікативних технологій; зростанні внутрішньої та зовнішньої мобільності робочої сили. У виробленні стратегії реформування системи освіти в Україні важливе усвідомлення політиками необхідності аналізу причин невиконання прийнятих раніше законів, доктрин, програм

Державна політика управління регіональним розвитком в Україні до останнього часу в основному зводилася до активного використання механізмів перерозподілу. Як наслідок, це призводило до неефективного використання ресурсів та уповільнення темпів економічного розвитку. Тенденції розвитку світової економіки в управлінні територіями ґрунтуються на концепції кластерного підходу. Нині держава здійснює непрямий керуючий вплив на регіони, при цьому залишаючи за собою нормативне

регулювання та створення умов для проведення ефективної регіональної політики.

Перехід від малоефективного економічного вирівнювання розвитку регіонів до стимулювання та мобілізації наявних у них ресурсів економічного зростання позначив найбільш перспективні рішення у процесі формування та розвитку кластерів. Особливого значення в цьому процесі приділяється освітнім кластерам, які здатні стати основою економічного розвитку регіону [20].

Освітній кластер як стійке партнерство освітніх організацій регіону здатне наростити потенціал, що значно перевищує суму потенціалів окремих освітніх організацій. При цьому досягається збалансованість у межах кластеру виробництва. освітніх послуг, інвестицій та інновацій, комунікаційних потоків, навичок та компетенцій, знижується загальна величина витрат та рівень ризику.

В умовах вітчизняної економіки існує така типологія кластерів:

- галузеві;
- регіональні;
- вертикально-інтегровані.

Галузеві кластери можуть об'єднувати підприємства та організації, розташовані в кількох регіонах і що представляють кілька видів виробництв.

Регіональні кластери обмежені територією.

Вертикально-інтегровані кластери формуються визначеною кількістю підприємств та організацій з повним циклом виробництва продукції. Для кластерів освітніх кластерів нині найбільш логічним є регіональний тип кластеру.

Поняття регіонального кластера визначаємо як систему взаємозалежних освітніх організацій, що склалася, продуктом яких є освітні послуги різного характеру на певній території та виявляють тенденцію до посилення свого значення в економіці регіону чи фактично які у ній важливу роль.

Формування регіональних освітніх кластерів здатне забезпечити окрім конкурентних переваг перехід сфери вищої освіти до якісного розвитку, до створення потужних стимулів для розвитку механізмів публічно-приватного партнерства, що особливо актуально в умовах державного управління сферою вищої освіти в Україні

Перехід до кластерного принципу організації регіональної економіки перерозподілить значну частину існуючих проблем в управлінні сферою вищого освіти на регіональний рівень, а їхнє рішення у свою чергу дасть результат у вигляді:

- розвитку механізмів державного приватного партнерства;

- підвищення інвестиційної привабливості освітніх організацій для регіональних інвесторів;

- вирішення проблеми зайнятості за рахунок визначення ринком праці (бізнесом) потреби у фахівцях для потреб регіональної економіки;

- удосконалення структури вищої освіти регіону;

- активізації освітньої та інноваційної діяльності.

Теоретичні дослідження та практична діяльність зі створення нової вітчизняної моделі освіти передбачає певні зміни у обов'язках держави, освітніх установ та громадянського суспільства. Динаміка змін визначається, зокрема, і здатністю влади заохочувати розвиток нових інституційних форм, що сприяють найбільш ефективному включенню освітньої системи в інтегрований процес економічного розвитку та які є інструментами управління змінами [21].

Державна політика у сфері вищої освіти у період її модернізації спрямовано формування регіональних освітніх кластерів, підвищення конкурентоздатності вітчизняної освіти на світовому ринку освітніх послуг, інтеграції в європейську систему освіти та розвиток державного приватного партнерства.

В основі регіонального розвитку вищої освіти найбільш привабливою для освітніх організацій та бізнес структур формою об'єднання можна

вважати організацію саморегулювання, як механізму реалізації державного приватного партнерства. Формування самих регульованих організацій, що об'єднують як освітні організації вищої освіти, а також представників бізнесу, широкої громадськості, учнів та всіх зацікавлених осіб, дозволить створити систему державно-громадського управління, що забезпечує ефективну взаємодію держави, освітніх установ та бізнесу на основі об'єднання ресурсів та розподілу доходів, витрат та ризиків. Саме регульовані організації як складні організаційні та економічні системи у своїй діяльності повинні відштовхуватися від цілей діяльності, наявності всіх необхідних для цього ресурсів та відповідності обраних критеріїв ефективності кінцевому результату, враховуючи при цьому баланс інтересів усіх суб'єктів освітньої політики - держави, бізнесу, споживачів освітніх послуг та самих освітніх установ очікувань.

3.2. Удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти

Ключовою умовою вдосконалення освіти незалежно від територіального розташування має стати доступність, що охоплює всі мережі освітніх установ, розташованих у місті, у тому числі установи державного рівня та недержавні установи. Цей підхід дозволяє збирати всі освітні можливості міста в єдину мережу безперервної освіти, незалежно від її підпорядкування та форми власності.

Нині необхідно впровадити підхід до дослідженням та різноманітних інструментів для підвищення ефективності системи освіти, що ґрунтуються на об'єктивній оцінці якісного стану її окремих компонентів, з урахуванням масштабності системи, різноманіття освітніх установ та різноманіття соціокультурного середовища України. Одним з найважливіших механізмів модернізації є наголос на кращу практику професійних керівників та викладачів.

Слід зазначити, що одним із ефективних механізмів удосконалення сфери освіти є інституціоналізація зворотнього зв'язку. Використання незалежного контролю якості системи освіти із застосуванням громадської участі в управлінні може дати можливість покращити систему освіти. Спираючись на досвід попередніх реформ у сфері освіти, можна говорити про те, що збільшення контролю призводить до перенапруги. Нововведення, які надходять «згори» не залишають місця для ініціативності «знизу». Це суттєвий бар'єр для необхідних змін у системі освіти.

Для запобігання цим ризикам слід використовувати наступні підходи удосконалення системи освіти:

– залучення викладачів, у процес освіти, спираючись на них внутрішній потенціал;

– стимулювання системи освіти.

Проводячи аналогію з саморегулівними організаціями в комерційному секторі можна так само передати функції по нагляду, контролю, атестації викладачів, а також підвищення їх кваліфікації професійної спільноти

. Система оцінки якості освіти є комплексом наступних заходів:

– самооцінка державної освітньої установи;

– моніторингові дослідження;

– незалежні іспити;

– публічні доповіді.

В даному випадку оцінка проводиться для перевірки прозорості покращення викладання. Для реалізації перспективних проектів розвитку установи що займається, освітнім процесом, повинні отримувати фінансову підтримку у вигляді бюджетних інвестицій. В даному випадку доцільно створення так званих стажувальних майданчиків, які забезпечують поширення викладацьких практик до інших навчальних закладів.

Також можна впровадити «принцип свободи в обмін на якість». В освітніх установах, які не дотягують до необхідних результатів необхідно

реалізувати програми щодо підвищення ефективності їх роботи з достатнім фінансуванням, щоб можна було реалізувати додаткові програми щодо підвищення кваліфікації викладацького складу та удосконалення освітнього середовища. Взаємозв'язок освітніх установ різного рівня (у галузі науки, культури, спорту, освіти) та їх об'єднання має стати одним із провідних механізмів досягнення високої якості освіти [19].

Інноваційні розробки можуть сформувати випереджальний розвиток системи освіти, сприяючи покращенню кінцевого результату. Професійні колективи, які поєднують у своєму складі різних вчених та педагогів, повинні отримувати підтримку для досліджень у галузі проблем розвитку системи освіти. Не менш важливими механізмами модернізації системи освіти є «зовнішні ресурси»:

– культурна складова (музеї, парки, виставки);

– прояв ініціативності серед молоді;

– концентрація установ вищої професійної освіти;

– участь держави в освітньому процесі.

В рамках додаткової освіти можуть бути розроблені програми «Освіта в театрах», або «Освіта в музеях», які будуть включати всі необхідні заходи і проекти з учнями. Дані проекти повинні отримувати підтримку програмного забезпечення. фінансування на основі. При цьому це не повинні бути просто екскурсії або лекції. Установи культури та науки повинні бути використані як майданчик для продуктивної діяльності учнів. Це дозволить на практиці засвоїти матеріал, що викладається, а також сформувати креативне мислення серед здобувачів. Це у подальшому послужить базою на формування власних бізнес-проектів.

Окрім того слід запустити механізм потенціалу всіх університетів та молоді, яка навчається там, для вирішення завдань розвитку через взаємодію з органами виконавчої влади регіонального та державного рівнів, а також міжнародними організаціями та загальноосвітніми установами.

Потребує удосконалення фінансово-економічних механізмів у сфері освіти. Запропонуємо наступні напрями удосконалення:

– перехід від управління витратами до управління результатами на основу індикативного планування;

– розширення фінансово-господарської самостійності установ з метою підвищення відповідальності за досягнення запланованих показників якості та результативності;

– перехід від кошторисного фінансування бюджетних та автономних установ для фінансування за державним завданням формі субсидії на основі угоди;

– збільшення частки програмного та проектного фінансування для забезпечення розвитку та стимулювання якості освіти;

– розширення джерел фінансування освіти на основі принципів соціального та державно-приватного партнерства, впровадження механізмів аутсорсингу, залучення малого та середнього бізнесу для обслуговування освітніх установ;

– перехід до середньострокового фінансового планування та відповідального фінансового менеджменту;

Для переходу на нові фінансово-економічні механізми необхідно:

– введення диференційованих критеріїв фінансування залежно від результатів етапів навчання для різних груп та категорій учнів освітніх категорій;

– поетапне підтягування нормативів фінансування освітніх установ до рівня лідерів протягом адаптаційного періоду;

– розбудова механізму розподілу цільових субсидій та бюджетних інвестицій з метою фінансової підтримки, стійкості, надійності розвитку системи всього сектора освіти;

– збільшити адресну підтримку соціально вразливих груп населення;

– забезпечити публічну підзвітність у використанні фінансових ресурсів;

– розробка та впровадження нових нормативних документів щодо надання платних освітніх послуг на основі вивчення провідних та затребуваних практик;

– підтримка самостійної фінансової діяльності освітні установи країни;

Усі зазначені пропозиції за неодмінної умови їх реалізації, призведуть до існування здорової конкуренції у сфері освіти. Освіта відповідатиме сучасним вимогам високого якості на світовому рівні .

3.3. Вдосконалення публічного управління у сфері вищої освіти на основі моделі управління якістю

Сучасне суспільство все частіше стикається з глобальними викликами. Конкуренція, яка виникає в усіх сферах, у т.ч. за людський капітал та інвестиції, відкритість глобального суспільства дедалі вимагає ефективне надання публічних послуг та змушує систему публічного управління шукати відповідні механізми. Органи державної влади та місцевого самоврядування, організації сфери громадських послуг у різних країнах, орієнтовані вдосконалення своєї діяльності та перебувають у пошуку методів та інструментів, за допомогою яких вони могли б не просто виконувати свої функції, а й відповідати очікуванням населення загалом та споживачів послуг зокрема. При цьому різні органи та організації в останні роки можуть застосовувати (і застосовують на практиці) різні інструменти менеджменту якості. Очікування населення та суб'єктів господарювання у щодо якості громадського управління значно зросли і будуть зростатиме і далі. Поряд з цим зростають (як мінімум, у розвинених країнах) та їх вимоги до прозорості системи управління та механізмів реальної участі жителів у процесі управління [1].

Модель Common Assessment Framework (далі –CAF) – безкоштовна та доступна організаціям громадського сектору модель для покращення діяльності. Вона була створена для використання в будь-яких сферах публічної сфери та може бути використана на національному, регіональному та місцевому рівнях. Хоча CAF розроблено в європейському контексті, модель підходить для впровадження у діяльність сфери публічного управління в Україні.

Своє розповсюдження дана модель набула в сегменті загальної та середньої професійної освіти Тут слід зазначити успішний досвід Норвегії, [36] який багато в чому став основою для розробки галузевої версії моделі CAF для освіти.

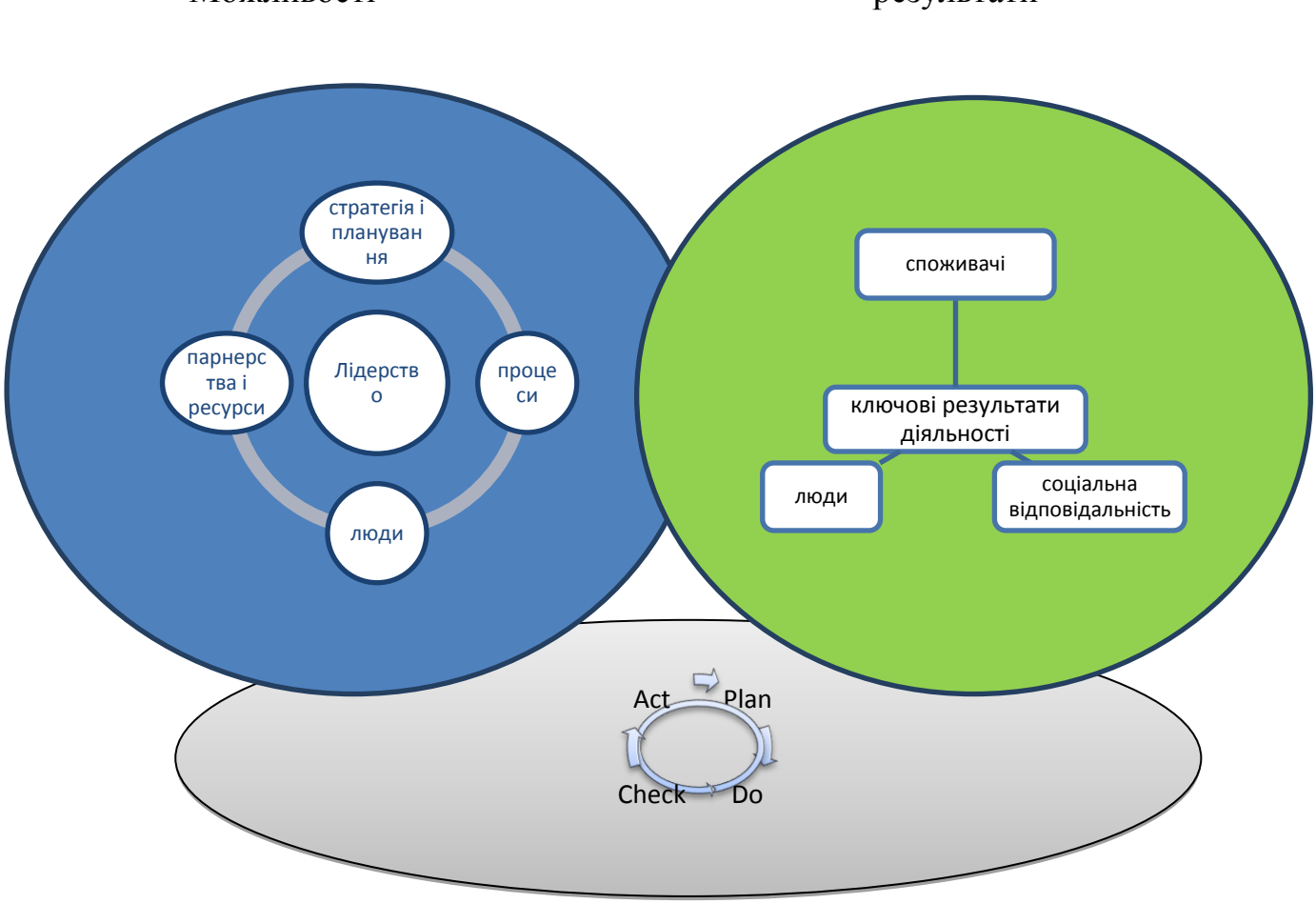

Рис. 3.1. Модель CAF

CAF належить до сім'ї моделей загального менеджменту якості TQM та спочатку спиралася на модель досконалості Європейського фонду менеджменту якості EFQM Excellence Model. Це модель управління ефективністю, працює як «компас» для керівників, які шукають шляхи до досконалості.Графічне подання моделі (рис. 3.1) пояснює причинно-наслідковий зв'язок між наявними можливостями організації та досягнутими результатами.

В основі CAF лежить установка, що найкращі показники діяльності організації, задоволеності громадян/споживачів, працівників та суспільства можуть бути досягнуті за умов сильного лідерства, який здатний втілювати стратегію та планування, розкривати людський потенціал, встановлювати надійні партнерські зв'язки, розпоряджатися ресурсами та ефективно вибудовувати процеси організації.

Модель дозволяє дивитися на організацію одночасно під різними кутами, забезпечуючи системний підхід до оцінки ефективності діяльності. CAF 2020 є п'ятою версією моделі [50]. Ядро моделі залишається колишнім і ґрунтується на першій моделі CAF, яка почала використовуватися у 2000 році.

CAF – це універсальна, зрозуміла, доступна та проста у використанні модель для всіх організацій державного сектора. Вона охоплює всі аспекти організаційної досконалості та сприяє постійному поліпшенню діяльності. Модель CAF була оновлена у 2000 році з метою кращого відображення розвитку та еволюції державного управління та суспільства.

Оновлення у новій версії CAF 2020 стосуються питань цифровізації. (digitalisation), приділяє значну увагу гнучкості (agility) та стійкості (Sustainability) організації, а також питанням різноманіття (diversity) як сполучним елементам операційного та стратегічного рівнів при реформування громадського сектора. Поява CAF 2020 стала можливою завдяки інтенсивному співробітництво національних кореспондентів CAF у державах-членах Європейського Союзу [53].

Група CAF-експертів з Австрії, Бельгії, Фінляндії, Італії, Польщі та Португалії за підтримки Європейського ресурсного центру CAF Європейського інституту державного управління (EIPA) провела велику роботу з оновлення моделі. Цей процес також активно підтримувався країнами, які головують у Європейському союзі в період перегляду CAF: Естонії, Болгарії та Румунії.

Дев'ять критеріїв моделі CAF відповідають основним напрямам, які приймаються до уваги при аналізі будь-якої організації. Критерії 1-5 («Можливості») мають відношення до управлінської практики. Вони характеризують підходи, які використовуються організацією, для досягнення бажаних результатів. Критерії 6-9 «Результати», досягнуті щодо громадян/споживачів, персоналу, соціальної відповідальності та ключових показників, та вимірювані через показники сприйняття та показники ефективності. Кожен критерій моделі CAF розбитий на підкритерії. 28 підкритеріїв охоплюють головні напрямки, які необхідно взяти до уваги при оцінки організації. Кожен підкритерій проілюстрований прикладами, що розкривають його зміст детально та пропонують області для аналізу того, наскільки організація відповідає вимогам підкритерію (рис. 3.2).

Модель CAF орієнтована на запуск процесу удосконалення в організації. Метою є покращення послуг для громадян, оскільки застосування CAF допомагає підвищити якість послуг для споживачів, тим самим підвищуючи задоволеність громадян. Модель допомагає організаціям громадського сектора:

– ввести у сферу державного управління культуру вдосконалення; поступово інтегрувати у діяльність логіку безперервного вдосконалення PDCA (PLAN – Плануй, DO - Роби, CHECK – Перевіряй, ACT - Впливай);

– забезпечити процес самооцінки, що дозволяє дати комплексну оцінку організації;

– поставити діагноз, в якому вказані сильні сторони та області покращення, що допомагає визначити дії щодо покращення.

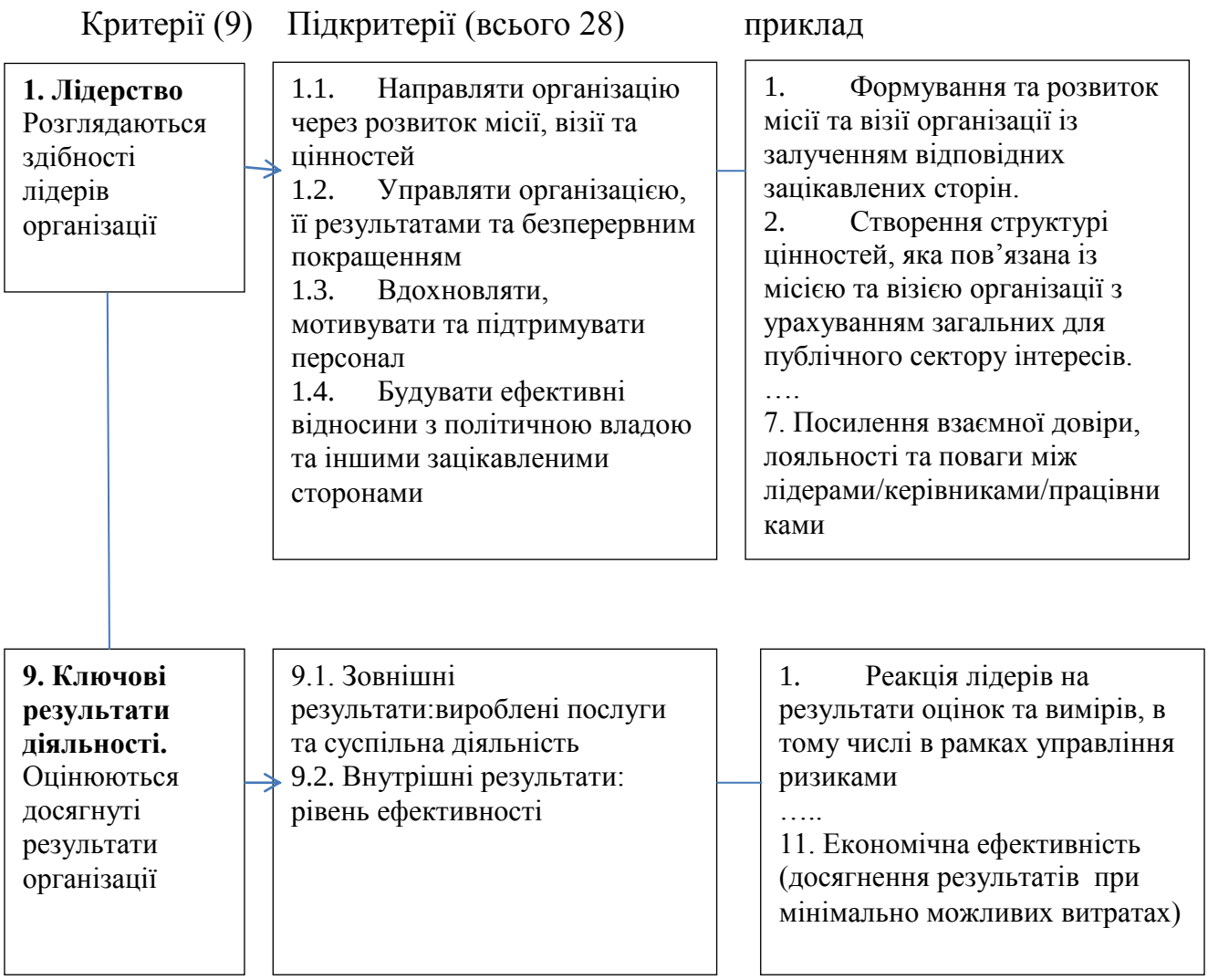

Рис. 3.2. Структура критеріїв моделі CAF

Крім того, багато користувачів моделі визнають такі переваги CAF:

– Модель спеціально розроблена для публічного сектору: це європейська модель управління якістю, розроблена фахівцями громадського сектору для організація громадського сектора.

– Загальна мова: дозволяє співробітникам та керівникам конструктивно обговорювати організаційні питання. Він сприяє діалогу та бенчленінгу між організаціями громадської сфери.

– Залучення людей: процес самооцінки є основою для систематичного залучення людей поліпшення діяльності організації.

– Поліпшення на основі фактичних даних: стимулювання організації публічного сектора збирати та ефективно використовувати інформацію та дані.

– Ніяких зовнішніх витрат: CAF надається безкоштовно за сприяння Європейського ресурсного центру CAF та мережі національних кореспондентів CAF.

– Доступний зовнішній зворотний зв'язок: у 2009 році мережа користувачів CAF визначила загальну процедуру для надання рекомендацій з боку суб'єктів зовнішнього зворотного зв'язку (External Feedback Actors) для подальшого розвитку організації та визнання її як ефективного користувача CAF.

Організаційна самооцінка – основа моделі CAF та відправна точка всебічного процесу вдосконалення. Хоча модель CAF спочатку сфокусована на оцінці системи управління та визначенні можливостей для покращень, основним завданням CAF є внесок у ефективне державне управління (good governance) [54].

Ефективне управління починається з виокремлення принципів/цінностей, які необхідно враховувати під час оцінки. Різні організації по-різному розуміють і визначають цінності, навіть якщо справа стосується однієї і тієї ж області, але загальний європейський контекст є важливим орієнтиром для користувачів CAF, які поділяють спільні цінності та принципи громадського сектора.

Принцип 1. Орієнтація на результат Організацію сфокусовано на результати. Результатів досягнуто і задовольняють усі зацікавлені сторони (влада, громадян/споживачів, партнерів та працівників організації) та відповідають усім цілям, які були поставлені.

Принцип 2. Фокус на громадянина/споживача Організація сфокусована на поточних та потенційних потребах громадян/споживачів. Вона залучає їх у розробку своїх продуктів та послуг та покращення діяльності.

Принцип 3. Лідерство та сталість мети Принцип поєднує формальне та неформальне лідерство, що дозволяє зберегти сталість мети в умовах, що змінюються. Лідери формулюють зрозумілі місію, бачення та цілі організації; вони також створюють та підтримують внутрішнє середовище, де люди можуть всебічно залучені до досягнення цілей організації.

Принцип 4. Процесний підхід до управління з урахуванням фактів Цей принцип підводить організацію до розуміння, що найбільше ефективний шлях досягнення бажаних результатів, коли ресурси та діяльність управляються як мережа взаємопов'язаних процесів, а ефективні рішення ґрунтуються на аналізі даних та інформації.

Принцип 5. Розвиток та залучення персоналу Люди на всіх рівнях формують справжній потенціал організації, та його повне залучення дозволяє використовувати людський капітал на користь організації. Внесок працівників може бути збільшений через їх розвиток та залучення, створення робочого середовища загальних цінностей та культури довіри, самореалізації та визнання.

Принцип 6. Безперервне здобуття знань, інновації та покращення Досконаліть – це виклик існуючому стану справ, це пошук інновацій та можливостей для покращень за допомогою ефективних змін та постійне здобуття знань.

Принцип 7. Розвиток партнерських відносин. Організаціям громадського сектору потрібно встановлювати та розвивати плідні зв'язки з партнерами, щоб досягти бажаних результатів. Організація та її постачальники незалежні один від одного, тому вибудовують взаємовигідні стосунки.

Принцип 8. Соціальна відповідальність. Організації громадського сектору мають усвідомлювати свою відповідальність перед суспільством, підтримувати екологічну стабільність та намагатися задовольнити основні очікування та потреби, як місцевої спільноти, так і суспільства у глобальному масштабі [54].

Наведені принципи досконалості інтегровані до структури CAF, тому процес безперервного вдосконалення за критеріями моделі через деякий час здатний вивести організацію більш високий рівень зрілості. Для кожного принципу були розроблені чотири рівні зрілості TQM, і кожна організація може визначити рівень, у якому вона знаходиться.

Висновки до розділу 3

1. У процесі модернізації вищої освіти державними органами управління освітою повинні бути враховані: запити національної економіки, які стрімко змінюються, соціуму та особистості; недостатня ефективність механізмів забезпечення доступності та якості освіти; незмінність методів управління сферою вищої освіти та їх невідповідність нової моделі освіти, а також слабкий вплив суспільства та бізнесу на освітню політику. Запропоновано сфері вищої освіти застосовувати механізм публічно-приватного партнерства, який полягає у кооперативній взаємодії держави та бізнесу на основі об'єднання матеріальних та нематеріальних ресурсів з метою підвищення якості управління сферою вищої освіти та досягнення синергетичного ефекту.

2. Констатовано, що нині необхідно впровадити підхід до дослідженням та різноманітних інструментів для підвищення ефективності системи освіти, що ґрунтуються на об'єктивній оцінці якісного стану її окремих компонентів, з урахуванням масштабності системи, різноманіття освітніх установ та різноманіття соціокультурного середовища України. Основними напрямами удосконалення механізмів управління у сфері вищої освіти є: інституціоналізація зворотнього зв'язку; система оцінки якості освіти; фінансово-економічні механізми.

3. З метою удосконалення публічного управління у сфері вищої освіти запропоновано використовувати моделі управління якістю, в основі якої лежить установка, що найкращі показники діяльності організації,

задоволеності громадян/споживачів, працівників та суспільства можуть бути досягнуті за умов сильного лідерства, який здатний втілювати стратегію та планування, розкривати людський потенціал, встановлювати надійні партнерські зв'язки, розпоряджатися ресурсами та ефективно вибудовувати процеси організації.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження зроблено наступні висновки.

1. Розглянуто зміст державної політики та складові механізму у сфері управління вищою освітою. зазначити, що основною проблемою вітчизняної освіти є відсутність ефективного механізму, що регулює освітню діяльність, недостатньо використовуються можливості вищих закладів освіти, наукових установ, організацій додаткової освіти. На рівні середньої професійної та вищої освіти відсутні повноцінні механізми підтримки та надання рівних освітніх можливостей для цієї категорії громадян. Констатовано , що державна політика має пропонувати шляхи здійснення освітніх стратегій: створення єдиного державного центру правового та методичного супроводу освітніх установ, створення Стандарту оцінки якості в освітній сфері врахуванням різноманіття типів та видів освітніх установ, функціонал і зміст якого вимагає розробки, а надалі дискусійного обговорення. Цілі і завдання перед системою освіти, які ставляться перед державою, безперечно, повинні підкріплюватися чітким механізмом реалізації, фінансовим, кадровим, правовим та матеріальним забезпеченням. Тільки тоді освіта виступатиме як цінність суспільна та особистісна.

Запропоновано під механізмами державного управління розуміти систему взаємопов'язаних процесів, інструментів, методів та структур, які застосовуються державою для вирішення різних завдань та управління суспільними ресурсами. Механізм публічного управління у сфері вищої освіти включає в себе комплекс правових норм і інструментів, спрямованих на регулювання, контроль та сприяння розвитку вищої освіти в державі. Правове забезпечення цього механізму передбачає прийняття та впровадження законів, постанов, регламентуючих актів та інших юридичних інструментів, які визначають права, обов'язки та відповідальність суб'єктів управління вищою освітою.

2. Досліджено іноземний досвід публічного управління у сфері вищої освіти. Встановлено, що важливу роль у вирішенні завдання щодо удосконалення державного управління розвитком вищої освіти країни здатне зіграти аналіз сучасної зарубіжної практики. Мета його проведення – виявлення основних зон уваги держави, продуктивних інструментів, за допомогою яких воно ініціює та підтримує прогресивні зміни в цьому ключовому для нової економіки, що формується, сегменті соціально-економічної системи суспільства. Встановлено три ключові напрями діяльності держави у сфері публічного управління в розвинених країнах: забезпечення доступності освітніх послуг; розвиток процесів інтеграції ЗВО та бізнесу; розвиток експорту освітніх послуг.

3. Проаналізовано сучасні тенденції у сфері вищої освіти та її взаємозв'язок із публічним управлінням. Встановлено, що однією з основних глобальних тенденцій є перегляд концепції ролі освіти у національній економіці та зміна підходів до її місця у суспільстві. Людина тепер визнається найважливішою соціальною цінністю, що вимагає створення нового формату освіти. Освіта не лише перестає розглядатися як вид невиробничого споживання, а й стає «інвестицією в людський капітал», що приносить економічні та соціальні вигоди, такі як збільшення ВВП та зменшення безробіття, бідності та злочинності.

4. Проведено аналіз організаційно-управлінської структури вищих навчальних закладів на базі Дніпровського державного аграрно-економічного університету. Зазначено, що Дніпровський державний аграрно-економічний університет - багатогалузевий заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії та доктора наук), проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно - просвітницьку діяльність. У структурі управлінських органів ДДАЕУ визначаються

наступні компоненти: Вчена рада ДДАЕУ (орган, що включає представників викладацького складу, адміністративного персоналу та студентів); університетська адміністрація (ректор, проректори, декани факультетів); наукові ради та комітети: (спеціалізовані вчені ради, науково-технічна рада, методична рада); студентське самоврядування: студентські представницькі органи; відділи та служби (відділи з навчання, науки, міжнародних відносин, фінансів, кадрів тощо); робочі групи та комітети: (формуються для вирішення конкретних завдань, розробки проектів чи вирішення актуальних питань).

5. Досліджено стан нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти в Україні. Констатовано, що нормативно-правове регулювання вищої освіти в Україні є складним та комплексним. Воно базується на конституційних принципах та ряді ключових законодавчих актів, спрямованих на забезпечення якості освіти, захист прав та обов'язків здобувачів і визначення функцій університетів. Воно базується на конституційних принципах та ряді ключових законодавчих актів, спрямованих на забезпечення якості освіти, захист прав та обов'язків здобувачів і визначення функцій університетів. Серед основних нормативних документів, які регулюють сферу вищої освіти є: Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про освіту», Постанови Кабінету Міністрів України.

6. Запропоновано напрями удосконалення механізмів публічного управління у сфері вищої освіти. У процесі модернізації вищої освіти державними органами управління освітою повинні бути враховані: запити національної економіки, які стрімко змінюються, соціуму та особистості; недостатня ефективність механізмів забезпечення доступності та якості освіти; незмінність методів управління сферою вищої освіти та їх невідповідність нової моделі освіти, а також слабкий вплив суспільства та бізнесу на освітню політику державно-громадське управління в даний час здійснюється в умовах скорочення державного фінансування освіти та

розвитку ринкових відносин на ринку освітніх послуг. Розвиток державного приватного партнерства є найперспективнішою формою соціального між секторного співробітництва у сфері вищої освіти, що буде сприяти та розвитку механізмів саморегулювання діяльності у вищому освіту. При цьому саморегулювання діяльності у вищій освіті можна представити як сучасну та відповідну реаліям інноваційного розвитку технологію державно-громадського управління, відмінною особливістю якою є суттєвий вплив на розробку та реалізацію освітньої політики держави (першого сектора), представників підприємницької спільноти (другого сектора), а також громадянського суспільства та об'єднань освітніх організацій (академічна громадськість), що становить третій сектор. Реалізація саморегулювання діяльності має здійснюватися шляхом створення та розвитку організацій саморегулювання, що об'єднують на добровільних та рівноправних підстави державні та недержавні освітні організації, бізнес спільноти та інші громадські об'єднання.

7. Визначено напрями удосконалення публічного управління у сфері вищої освіти на основі моделі управління якістю. Сучасне суспільство все частіше стикається з глобальними викликами. Конкуренція, яка виникає в усіх сферах, у т.ч. за людський капітал та інвестиції, відкритість глобального суспільства дедалі вимагає ефективне надання публічних послуг та змушує систему публічного управління шукати відповідні механізми. З метою удосконалення публічного управління у сфері вищої освіти запропоновано використовувати моделі управління якістю, в основі якої лежить установка, що найкращі показники діяльності організації, задоволеності громадян/споживачів, працівників та суспільства можуть бути досягнуті за умов сильного лідерства, який здатний втілювати стратегію та планування, розкривати людський потенціал, встановлювати надійні партнерські зв'язки, розпоряджатися ресурсами та ефективно вибудовувати процеси організації.

Модель допомагає організаціям громадського сектора:

– ввести у сферу державного управління культуру вдосконалення; поступово інтегрувати у діяльність логіку безперервного вдосконалення PDCA (PLAN – Плануй, DO - Роби, CHECK – Перевіряй, ACT - Впливай);

– забезпечити процес самооцінки, що дозволяє дати комплексну оцінку організації;

– поставити діагноз, в якому вказані сильні сторони та області покращення, що допомагає визначити дії щодо покращення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо механізмів фінансової автономії закладів вищої освіти (частина І): препринт (аналітичні матеріали) / за редакцією В. Ковтунця. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2018. 177 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717736/1/2018_Аналітичні_Відділ%20економіки_фінал. pdf (дата звернення: 10.11.2020)
2. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції: аналітичні матеріали (частина ІІ) (препринт) / за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України, 2019. 150 с. doi: https://doi.org/10.31874/978-617-7486-28-1- 2019
3. Біляков С.А. Освітня політика та управління освітою. URL: http://ecsocmab.hse.ru/2010/04/24/1213375807/2008-6-2.pdf
4. Гладкий М. Удосконалення механізмів державного управління у сфері вищої освіти. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2015. Вип. 1 (13). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2015_1_14
5. Деревянко Б. В. Послуги у сфері освіти: правове регулювання : монограф. Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2013. 387 с.
6. Звіт ректора Дніпровського державного аграрно-економічного університету Кобця А.С. про роботу університету та виконання умов контракту за 2023 рік URL: https://drive.google.com/file/d/18FNwyg_2FEkZ0n3kqWZgfqy2LEhIqo8y/view
7. Іщенко А.Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/1537/

8. Кантор Н. Нормативно-правове регулювання відносин у сфері освіти: загальні риси та особливості. Педагогіка. 2017. № 17. С. 282–289.
9. Ковальчук С.В., Франчук Л.В. Сучасні тренди вищої освіти України: вплив COVID-19 на формальну, неформальну та дуальну освіту. Вісник Хмельницького національного університету 2020, № 4, Том 2. С. 38-41.
10. Ковальчук Р.Л. Законодавче регулювання якості вищої освіти в Україні: стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича: зб. наук. пр. – Чернівці: Рута, ЧНУ, 2010. – Вип. 550. – С. 10-14
11. Колодій І. С. Проблеми якості освіти у вищій школі України. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2013. № 8. С. 258–262. URL: https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/files/kolodij_8.pdf
12. Конкурентні моделі управління якістю вищої освіти у XXI столітті: монографія / за ред. Д. Г. Лук'яненка та Л. Л. Антонюк. К.: КНЕУ, 2019. 380с.
13. Конституція України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
14. Костюченко М. П. Теоретико-методологічні аспекти управління якістю: навчальний посібник для студентів технічних спеціальностей: У 2-х частинах. Частина ІІ. Видання друге, зі змінами та доповненнями. К.: Видавничий дім «Кондор», 2019. 392 с.
15. Крисюк С. Державно-громадське управління освітою. Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали наук.-практ.конф.- К.: Вид-во УАДУ, 2004. Т 4. С. 350-353
16. Мармаза О.І. Менеджмент освітньої організації. – Х. : ТОВ «Щедра садиба», 2017. – 126 с.
17. Матюх С.А. Вплив глобалізаційних процесів на формування освітніх послуг вищих навчальних закладів. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. №3. Том 2. –С. 259-263.

18. Мороз А.С. Глобалізація освіти та її вплив на формування світоглядних орієнтацій молоді: співвідношення колективного та індивідуального. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Вип. 63 (№8). – 730 с. – С. 606-60
19. Мороз С.А. Вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності Аспекти публічного управління. 2017. Том 5; 10С. 13-21.
20. Мусієнко І.І. Механізми державного управління інноваційним розвитком вищої освіти. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2009. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=338
21. Наливайко Л. П. Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції. Право і суспільство. 2015. № 3. Ч. 3. С. 31–36.
22. Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 160 с..
23. Освіта в Україні в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник. Київ,2022. 358 с.
24. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с
25. Поступна О.В. Механізми державного управління вищою освітою України. Стратегічні пріоритети. 2010. № 1. С. 107–111.
26. Про Державну національну програму “Освіта” (Україна XXI століття) : Постанова Кабінету міністрів України від 03.11.1993 р. N 896 (із змінами № 576 (576-96-п) від 29.05.96) / [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради. URL:http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg =896-93-%EF

27. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 N 347/2002 . Офіційний вісник України. 2002. № 16. 11с. URL:: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002/print1363267212303792
28. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр.
29. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.: Указ Президента України від 25.06.2013 №344. Офіційний вісник України. – 2013. – № 50. – 18 с. – URL : http://www.president.gov.ua/documents/15828.html
30. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України : постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630. 2014. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/630-2014-п#Text
31. Про вищу освіту : Закон України від 05.09.2017. 2017. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2745-19/conv#Text
32. Про освіту : Закон України від 05.09.2017. 2017. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2745-19/conv#Text
33. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0274729-22#Text.
34. Про науково-технічну раду Дніпровського державного аграрно-економічного університету: Положення ДДАЕУ від 18.05.2023 №5. URL: https://drive.google.com/file/d/1YrkaxIW27UUJL-LMNs1rI1VrB7KIM8Qa/view
35. Про науково-методичну раду Дніпровського державного аграрно-економічного університету: Положення ДДАЕУ від 28.09.2018. URL: https://drive.google.com/file/d/1TfZuzSR7oPbSgiaQXAjPQOntE1qcjei3/view

36. Про факультет (інституту) Дніпровського державного аграрно-економічного університету: Положення ДДАЕУ від 29.03.2018 №5. URL: https://drive.google.com/file/d/1pLluV9jmtrpw4qhKCr4cUZ9lKFAi9B1B/view
37. Про кафедру Дніпровського державного аграрно-економічного університету: Положення ДДАЕУ від 29.03.2018 №5. URL: https://drive.google.com/file/d/1U0n34fYtY8Rr8mLHnF6IG09gpbodUIuP/view
38. Реалізація державно-управлінських відносин на регіональному рівні : монографія / Н.М.Мельтюхова, Л.В.Набока. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. – 180 с.
39. Салінська Я. Формування позитивного іміджу закладу вищої освіти. Матеріали 11-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації» (м. Дніпро, 8-9.11.2023). – Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2023. С. 144-146.
40. Салінська Я.В. Сучасні тенденції публічного управління у сфері вищої освіти. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific problems and options for their solution» (м. Бухарест, Румунія, 7-9 лютого 2024 р
41. Сігаєва Л.Є. Зарубіжний досвід організації публічної служби в системі управління вищою освітою : основні тенденції. Вісник Черкаського університету. 2019. Вип. 10. С. 108 – 113.
42. Сиченко В.В. Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. 2010. С. 168-283
43. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) – Київ: ТОВ “ЦС", 2015. – 32 с.
44. Тамм А.Є., Поступна О.В. Вища освіта як об’єкт державного управління. URL: http:// www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/4/02.pdf

45. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. № 2. С. 55–60.
46. Чирва Г.М. Механізми державного управління розвитком вищої освіти: орієнтація на якість освітніх послуг. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3(22). С.146-156
47. Шульга Н. Д. Сутнісні характеристики поняття «державна освітня політика». URL : http://www.academy. gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf (дата звернення: 27.02.2020)
48. Яровенко Т.С. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні . Економічний вісник НТУУ «КПІ» URL: https://core.ac.uk/download/pdf/47233974.pdf.
49. CAF 2020. Common Assessment Framework: The European Model for Improving Public Organisations through Self-Assessment. Maastricht: European CAF Resource Centre. EIPA, 2019. – 96 p.
50.. Common Assessment Framework Good Practice Book / Adv. Dmitry Maslov. Regional Centre for Public Administration Reform of UNDP Bratislava Regional Centre, 2011.
51. De Vries M., Nemec J. Public sector reform: an overview of recent literature and research on NPM and alternative paths // The International Journal of Public Sector Management. 2013. Vol. 26. No. 1. P. 4–16
52. Dunleavy P., Margetts H., Bastow S., Tinkler J. New Public Management is Dead – Long Live Digital-Era Governance // Journal of Public Administration Research and Theory 2006. Vol. 16. № 3. P. 467–494.
53. Qualitaet, Exzellenzund das Schlagwort Qualitaet https://www.dgq.de/dateien/Schlagwort_Qualitaet.pdf
54. Maslov D. Raising Effectiveness and Quality in Public Administration through Application of the European Common Assessment Framework (CAF model): Tatarstan Case // The 22nd Conference «From Pre-Weberianism to Neo-Weberianism?» — Budapest, 2014, May 22-24.